

Ⓔ
pam 12

Premie-Uitgave van EIGEN HAARD.

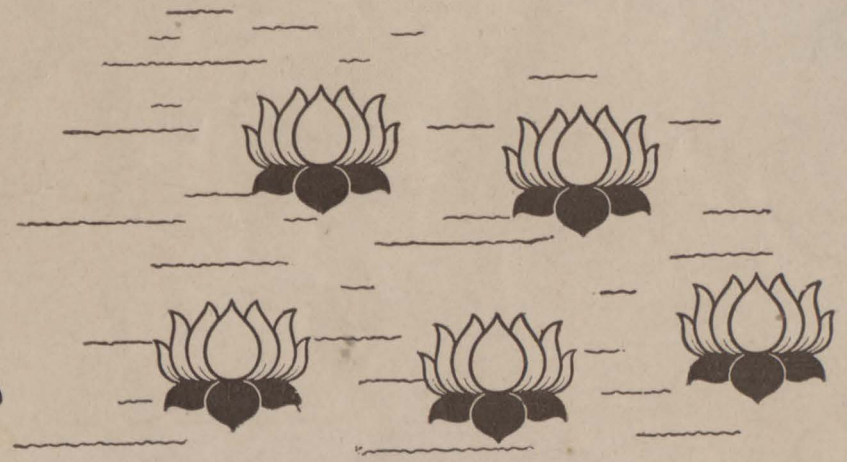

De
Zuster-Republieken
in Zuid-Afrika

DOOR

❁ J. A. WORMSER. ❁

UITGAVE VAN DE NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP „HET TIJDSCHRIFT EIGEN HAARD”,
RAADHUISSTRAAT 3, AMSTERDAM.

WOR

2137

DE

ZUSTER-REPUBLIEKEN IN ZUID-AFRIKA

DOOR

J. A. WORMSER.

Overgedrukt uit het Tijdschrift EIGEN HAARD

No. 42—49, 1899.

Uitgave van de Naamlooze Vennootschap „HET TIJDSCHRIFT EIGEN HAARD.”

AMSTERDAM, 1899.

Een woord vooraf.

Tot onze groote voldoening hebben wij, bij het begin van den Oorlog in Zuid-Afrika, den Heer J. A. WORMSER bereid gevonden, onze lezers in eene reeks van wekelijksche causerieën voor te lichten omtrent personen en toestanden in Zuid-Afrika. De Heer WORMSER, die land en volk door eigen aanschouwing kent, heeft zich van die taak gekweten op eene wijze, die groote waardeering heeft gevonden en verdiend.

Wij hebben daarom deze reeks verzameld en afzonderlijk verkrijgbaar gesteld, in het bijzonder voor de nieuwe abonnés, die ongaarne een deel van deze belangrijke en onderhoudende artikelen zouden missen.

Uit den aard der zaak is het werkje onvolledig, daar de onheilvolle strijd der wakkere Republieken tegen den machtigen vijand nog voortduurt. Indien het ons gegund wordt, later een vervolg uit te geven, moge het dan met de vermelding van een eervollen vrede kunnen besluiten!

Wij hebben aan de artikelen niets veranderd, maar vestigen daarom de aandacht op den onder elk geplaatsten datum. Hier vooral geldt het: men moet geschriften beoordeelen naar den tijd van hun ontstaan.

REDACTIE EN DIRECTIE VAN „EIGEN HAARD.”

December 1899.

DE ZUSTER-REPUBLIEKEN IN ZUID-AFRIKA.

I. DE GRENZEN VAN NATAL.

Toen enkele dagen geleden een bericht de ronde deed dat president Kruger, na drie uren in het gebed te hebben doorgebracht, de verzekering in zijn hart gevoeld had dat hij „moest vechten en zich niet langer door Chamberlain laten verschrikken,” heeft menigeen zich misschien daarover verbaasd, maar — de Jingo's niet meegerekend — heeft ook even zeker niemand er om gelachen. Men moge op allerlei wijze van dezen stoeren Boer in overtuiging verschillen; de *oprechtheid* van zijn geloof is onverdacht. „Oom Paul” zou bij die gelegenheid ook gezegd hebben dat de Boeren geen zegen op hun oorlogvoeren zullen hebben indien zij zich niet bepaalden tot verdediging. Zoover ik hem ken, is het heel waarschijnlijk dat hij zoiets gezegd heeft. En dan geeft juist het fiere, weergaloc's stoute, ultimatum, waarmee deze werkelijk teedere man, het overmachtige Albion den handschoen toewerpt, het bewijs dat hij alles behalve een droomer is. Zijn godsdienst is geen dweepzucht; Kruger is nuchter. Zijn mystiek is van de echte soort. Als een kind zat hij te snikken van 't schreien onder de eerste godsdienstoefening, die na Jamesons verraad in Pretoria gehouden werd, toen door het stampvolle kerkgebouw Psalm 68 : 1 weerklonk :

„De Heer zal opstaan tot den strijd;
Hij zal zijn haters wijd en zijd
Verjaagd, verstrooid doen zuchten.”

den klassieken psalm waarmede de Hugenoten gewoon waren ten strijde te trekken. „Oom Paul” kon niet meezingen; hij zat in zijn matten leuningstoel, rechts van en vlak onder den kansel met zijn groote kerkboek voor de oogen, zoodat niemand van zijn getrouwe burgers zijn gelaat zien kon. Want Kruger was overtuigd dat het succes van de Boeren het werk was van hem, dien Joubert na de overwinning op Amajuba „onzen grooten Generaal” noemde.

Maar dat neemt niet weg — dat maakt juist — dat hij heel nuchter en helder is.

Toen in 1896 de runderpest de grootste verwoestingen aanrichtte, loofde de regeering van de Zuid-Afrikaansche Republiek een premie van £ 1000 uit voor een afdoend middel tegen de pest. Zoo schriklijk woedde de ziekte dat een Boer te Pretoria mij verhaalde hoe één „beest” uit zijn veestapel was aangetast en twee dagen later slechts 31 van de 800 op zijn plaats waren overgebleven. Daar kwam op een goeden morgen een Boer bij „Oom Paul” en vertelde hem: „President, ek wou den President zeggen, dat ek een middel tegen die pest heb gevonden, President!”

„Zoo, en heb jij dat ook geprobeerd?”

„Nee, President; dat was nie nodig nie, President, want God de Heere heeft het me in den droom geopenbaard, President.”

„Zoo ja,” hernam Oom Paul, „dan mot jij die duizend pond hê, maar ons zal wachten met uitbetalen tot God de Heere jou die middel geef als jij klaar wakker is.”

Als Oom Paul dus in antwoord op zijn gebed voelt dat de Boeren geen succes zullen hebben indien zij aanvallen, wil dat niet zeggen dat hij nu ook als een onnoozele kleine jongen of als een fatalist zit te wachten tot er honderdduizend „Rooinekke” bij elkaar zijn en die beginnen te schieten. Chamberlains taktiek om tijdens

den vrede een overmacht op de grenzen te verzamelen, noemt Kruger een aanval. Zijn ultimatum is dus de *tweede* beweging. Het komt me voor dat de geheele wereld daaraan zal erkennen dat hij „klaar wakker is.”

Op zijn Boeren kan Kruger tot den laatsten man rekenen. Het vertrouwen dat ze in hem stellen is onbegrensd. Ze laten geen gelegenheid voorbijgaan om hun kroost op te voeden in vereering van den grooten man. Menige kerkganger zendt als hij naar zijn plaats gaat, zijn jongens en meisjes de geheele kerk door om „Oom,” die daar onder den preekstoel zit, even een handje te geven. En in alle dingen: zooals „Oom” zeit, zoo is het. Had Oom besloten nog drie maanden te wachten dan hadden alle Boeren gewacht. Maar beslist Oom nu te beginnen, dan doen ze dat nog veel liever. En reket

PAUL KRUGER.
President van de Zuid-Afrikaansche Republiek.
Op 60-jarigen leeftijd.

er op dat gisterenmiddag om 5 uur met één krachtig en kalm: „Dát is reg zoo!” de veldtocht geopend is.

Voor ons, die zoo innig belangstellend, maar helaas, met machteloze woede, den grooten worstelstrijd uit de verte moeten aanzien, is het van belang zooveel mogelijk op de hoogte te zijn van het terrein, waar hij uitgevochten wordt, en van het volk, dat thans gaat „overwinnen of sterven.” Want in Transvaal is ieder overtuigd dat het nu „er op of er onder” gaat. Moge die overtuiging een der teekenen van de eindelijke overwinning zijn! In de zeventiende eeuw had Nederland zijn jongen Kruger, die vast besloten was „op de laatste schans met den laatsten man te sterven”, en twaalf jaren later als koning van Engeland gekroond werd.

Het is een buitengewoon zware taak, die Groot-Brittannië op zich genomen heeft, om die beide Republieken tot

eindelijk moeten Transvaal en Oranje-Vrijstaat gezamenlijk hun grenzen verdedigen aan Natal.

Zoover de berichten gaan op 't oogenblik waarop ik dit schrijf, weten we alleen dat daar de vijandelikheden zijn begonnen. Daarop is dus in de eerste plaats aller oog gevestigd.

Van Pretoria naar Volksrust, het station op de grenzen van Natal, is 11 uren sporens. De weg loopt over golvend hoogland, maar gaandeweg worden de „koppies” hooger en spitsier, en bij Volksrust zou menigeen ze bergen noemen. Eenige minuten sporens verder komt de trein op Natalsch grondgebied bij Charlestown. Vlak daaronder ten zuiden ligt Laingsnek, en even zuidelijker Amajubakoppie, een heerlijk mooie berg die zich 2000 voet boven het landschap verheft, aan de Transvaalsche zij zeer steil afvalt, maar aan den kant van Natal tamelijk zacht glooit. Bij Charlestown is een vrij groote tunnel. Zoodra de trein dien

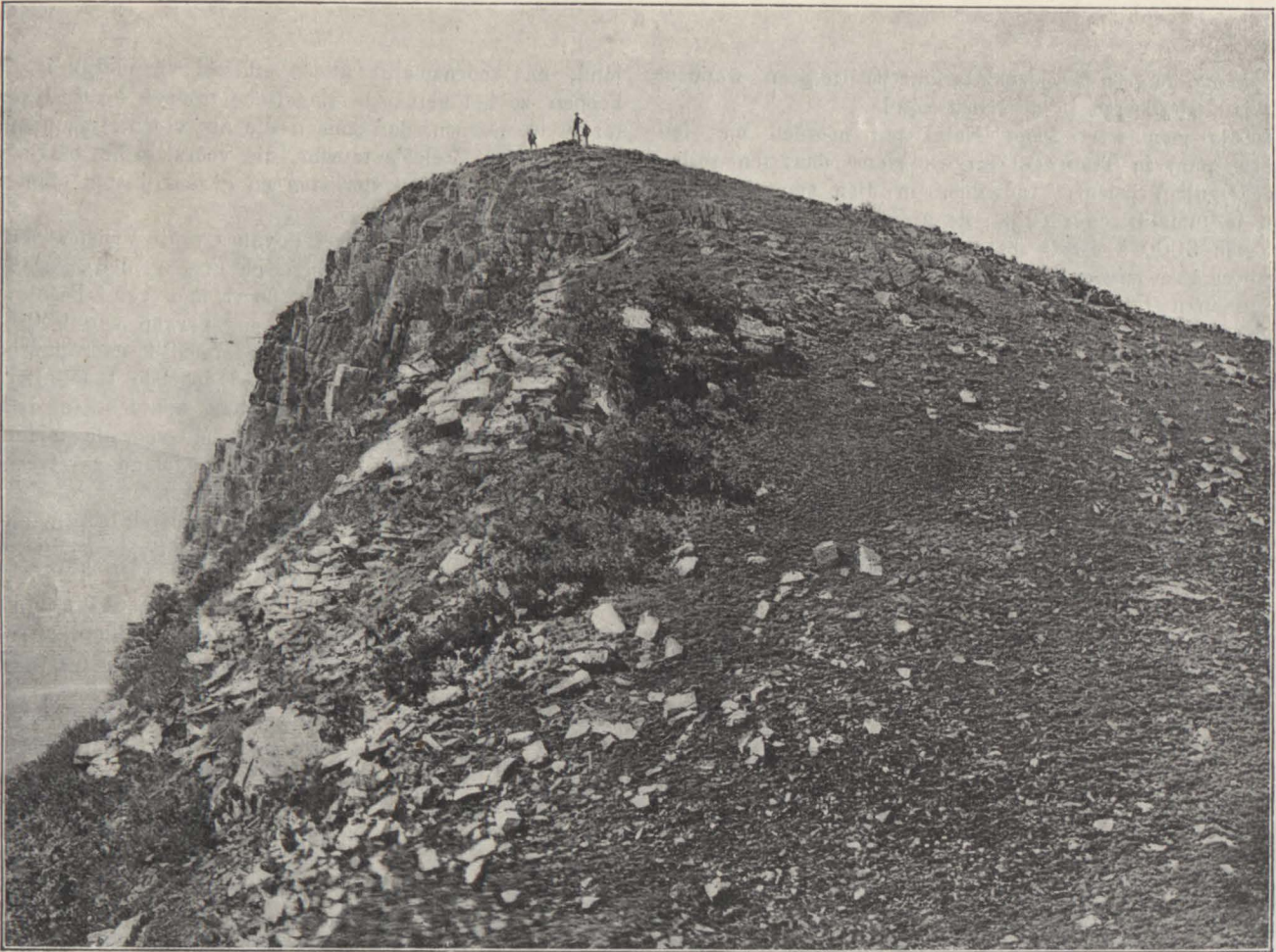
De tunnel bij Charlestown.

wingewesten te maken! Aan de meeste zijden is het land door de natuurlijke gesteldheid van de grenzen gedekt. Zoover bekend is liggen Boeren en Engelschen tegenover elkander bij Mafeking, aan de westergrens van Transvaal; en bij Kimberley, west van Oranje-Vrijstaat. 't Is te hopen dat de noordergrens van Transvaal niet al te zwak gedekt wordt; ofschoon men er min of meer op rekenen mag dat de Matabelen, die pas door maxims tot vrije burgers van Engeland zijn bevorderd, niet al te vriendelijk jegens hun opgedrongen landgenooten zijn gestemd. Ten zuiden is Oranje-Vrijstaat gedekt door zijn heerlijke bergpassen. Transvaal heeft ten oosten te zorgen voor Komatipoort, aan de grenzen van het Portugeesche grondgebied, voor 't geval dat Engeland in naam der „beschaving” dat grondgebied mocht „occupeeren.” Maar daar wordt het krachtig door de natuur geholpen, in den vorm van de kwaadaardige malaria en van de gevreesde tssetsévlieg. En

tunnel uitkomt slingert de weg zuid-zuidwest om Amajubakoppie heen, en aan de zuidzijde had ik het groote genoegen, dat een echte Engelschman mij aan den voet de graven van generaal Colley en zijn gesneuvelde officieren en manschappen aanwees. Tunnel en Amajuba behooren tot het Drakenberge. Een uurtje sporens zuidelijker ligt Ingogo¹.

Van Ingogo voert een lange zigzagweg naar Newcastle dat 3900 voet boven de zee ligt. De weg is een meesterstuk van aanleg. Beneden zich ziet men Newcastle open en bloot op een terras liggen, waartoe alle tijd bestaat, want drie malen moet de locomotief omgespannen worden, hetgeen nog al tijd wegneemt en aan Engelsche soldaten

¹ Niet te verwarren met Ingogo-Hill. Ingogo-Hill is een koppie in Zoeloeland, op de zuidelijkste grens van Transvaal tegenover het Transvaalsche fort Marshall in district Vrijheid. De Boeren hebben Ingogo (niet Ingogo-Hill) bezet.

Amajubakoppie.

Het Drakengebergte.

als passagiers geen benijdenswaardige positie geeft, wanneer er vijandige Boeren in de buurt zijn!

Zooals men weet loopt Natal ten noorden met een scherpe punt in Transvaal uit, en grenst daar ten westen aan Oranje-Vrijstaat. Indringen in dien staat aan dien kant is tamelijk onmogelijk; de grens bestaat uit bergen, die zich 3000 à 4000 voet boven het land verheffen en nagenoeg geen passen hebben. Door Natal daalt de spoorweg eenige uren tot Ladysmith, met groote bochten om de bergen heen en vandaar zuidoostelijk naar Pietermaritzburg. Eerst gaat het langzaam, Ladysmith ligt nauwelijks eenige honderden voeten lager dan Newcastle. Van Newcastle naar Ladysmith is ongeveer 3 uren sporens.

Uit Ladysmith gaat een zijlijn naar Harrysmith; de eenige toegang tot Oranje-Vrijstaat. Deze lijn loopt anderhalf uur sporens west-noord-west naar de grenzen. Daar op Vrijstaatsch gebied is de van Reenens pas, en vandaar naar Harrysmith is weer anderhalf uur sporens. Het bericht dat de Oranje-Vrijstaters het station Albertina bezet

land, dat voornamelijk alleen officieel vijandelijk is. En hebben ze het geluk de Engelsche troepen bij Ladysmith terug te werpen, dan komen die als vluchtelingen onder de duizenden Zoeloe's terecht, die vooral in het hartje van Natal wonen en den sterksten en gevaarlijksten stam van al de Kaffers zijn.

Het zuid-oostelijk gedeelte van Oranje-Vrijstaat is begrensd door Basutoland (Engelsch grondgebied). Daar is voor een leger nagenoeg geen doorkomen aan. Basutoland is „Afrikaansch Zwitserland”, met bergen van 9000 tot 11000 voet hoog. En is men die eindelijk door dan is de grens gedekt op Vrijstaatsch-gebied door de Roode Bergen voor de noordelijke helft, die aan het Drakengebergte aansluiten, en door de Witte Bergen voor de zuidelijke helft. 't Is dus niet denkbaar dat Engeland zal trachten langs dien weg den Vrijstaat te naderen.

Een betere weg zou dan door Zoeloeland loopen. Maar daar is geen spoorweg en op de bevolking is nog minder te rekenen dan op die van Natal.

Het komt mij niet waarschijnlijk voor dat de Boeren zuidelijker Natal zullen indringen dan tot Ladysmith. Vandaar uit kunnen zij hun grenzen rechts en links bewaken. Ladysmith ligt nagenoeg op dezelfde breedte als Harrysmith west en de zuider grens van Transvaal oost. Daar zijn ze niet van hun bijna onneembare stellingen in van Reenenspas west en Laingsnek noord afgesneden. Tot daar zijn ze onder een bevolking, die grootendeels niet vijandig gezind is. En daar kunnen ze Engeland forceeren om een goed deel van zijn troepen te houden en niet naar het westen te zenden.

Amsterdam, 12 October 1899.

II. DE GRENZEN ZUID EN WEST.

Oranje Vrijstaat is ten zuiden begrensd door het noordelijk gedeelte van de Kaapkolonie. Het voornaamste punt van die grens is

dat, waar de spoorweglijn uit Kaapstad het land binnenkomt. Grensstation op Engelsch gebied is Norvalpont. Van Kaapstad naar Norvalpont is ongeveer 30 uren sporens. In het noorden van Kaapkolonie (district Richmond) ligt Aarjunction. Daar loopt de lijn noordelijk door naar Kimberley, en westelijk naar Nauwpoort; vanwaar ze noordwaarts en straks noordoostwaarts naar Norvalpont ombuigt.

De laatste 18 uren sporens loopt deze lijn, zoodra ze de Drakensteinsbergen ¹ bij Triangle verlaat, door de Karoo, de bekende woestijn zonder water, zonder boomen, schaarsch bevolkt, rijk aan schapen, heerlijk gezond voor teringlijders, die er radikaal genezen; maar minder geschikt voor legers. Dat geheele landschap be staat uit reusachtige terrassen, waar overal koppies uitsteken, meestal verscheidene honderden voeten hoog. Na een paar uren gereden te hebben, slingert de baan met eindeloze kronkelingen tegen een nieuw terras op en zijt ge weer 300 à 400 voet hooger. Den geheelen dag ziet ge, vooral boven Beaufort West, dat naar verluidt de basis van de

¹ Niet te verwarren met het Drakengebergte in Noord-Natal.

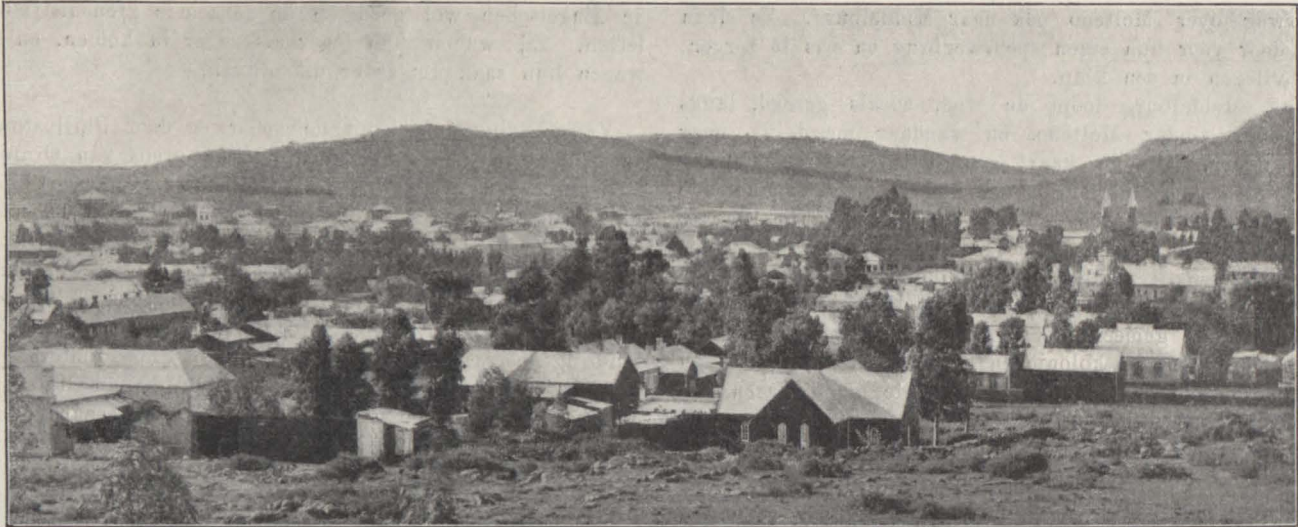

Graven van Generaal COLLEY en de met hem gesneuvelde officieren.

hebben is van weinig belang, want Albertina is Vrijstaatsch en alleen het stationgebouw behoorde aan den Natalschen spoorweg.

De van Reenens pas loopt evenals Laingsnek door het Drakengebergte en is even belangrijk als Laingsnek en Amajuba. De Vrijstaters hebben dus dien pas bezet. Maar nu gaan ze verder aan beide zijden; de Transvalers uit Ingogo pas van noord naar zuidwest en de Vrijstaters uit van Reenens pas van west naar oost, om elkaër te Ladysmith te ontmoeten.

Ladysmith is van het hoogste belang; daar zullen de Engelschen moeten vechten en doen wat ze kunnen om dit uitgangspunt van de beide lijnen te behouden. Voor de Boeren is het uitstekend gelegen, ook wat de bevolking betreft. Het pas beschreven deel van Natal heeft de meeste Afrikaners, afstammelingen van de Boeren die achterbleven toen de Engelschen Natal ontstalen aan de Voortrekkers, die het land van Dingaank gekocht en naderhand op hem veroverd hadden. Die Boeren vormen Hollandsche gemeenten, en zijn hun stamgenooten gunstig gezind. De Bondgenooten behoeven dus, voorttrekkende, niet al te groote moeite te doen om zich in den rug te dekken; ze reizen door een

Gezicht op Bloemfontein.

Engelsche troepen is, niets dan rotsen, losse steenen, armzalige verdorde grassprietjes en beddingen van kleine riviertjes, in welke geen water en visch, maar wagensporen en schapen te vinden zijn. Nu en dan een groep struisvogels, of een kudde schapen, en om de paar uren de witte woning van een „witmensch”. De noordelijke districten, die Oranje-Vrijstaat omsluiten, zijn, van west naar oost, Hopetown, Philipstown, Colesberg, Albert, Aliwal North en Herschel. Vooral de vier eerstgenoemde zijn grootendeels Hollandsch. Elke gemeente van eenig belang heeft een of meer Hollandsche of Afrikaansche predikanten. Dat beteekent bij een godsdienstige bevolking als de Zuid-Afrikaansche veel meer dan men in Nederland vermoeden kan. 't Wil zeggen dat die bevolking Transvaalsch gezind is. Wat vertrouwen betreft is de dominée hetzelfde als de pastoor in Spanje. De boeren, welke in die plaatsen wonen, zijn in letterlijken zin allen familie van de Vrijstaters en Transvalers. Sommigen hunner vertelden mij, toen ik einde '96 die districten doorreisde, dat ze kort na Jamesons verraad door de Engelschen gepolst waren, wat ze wel zouden doen als de Boeren eens in 't hoofd kregen om met minder vriendelijke bedoelingen de grenzen te overschrijden.

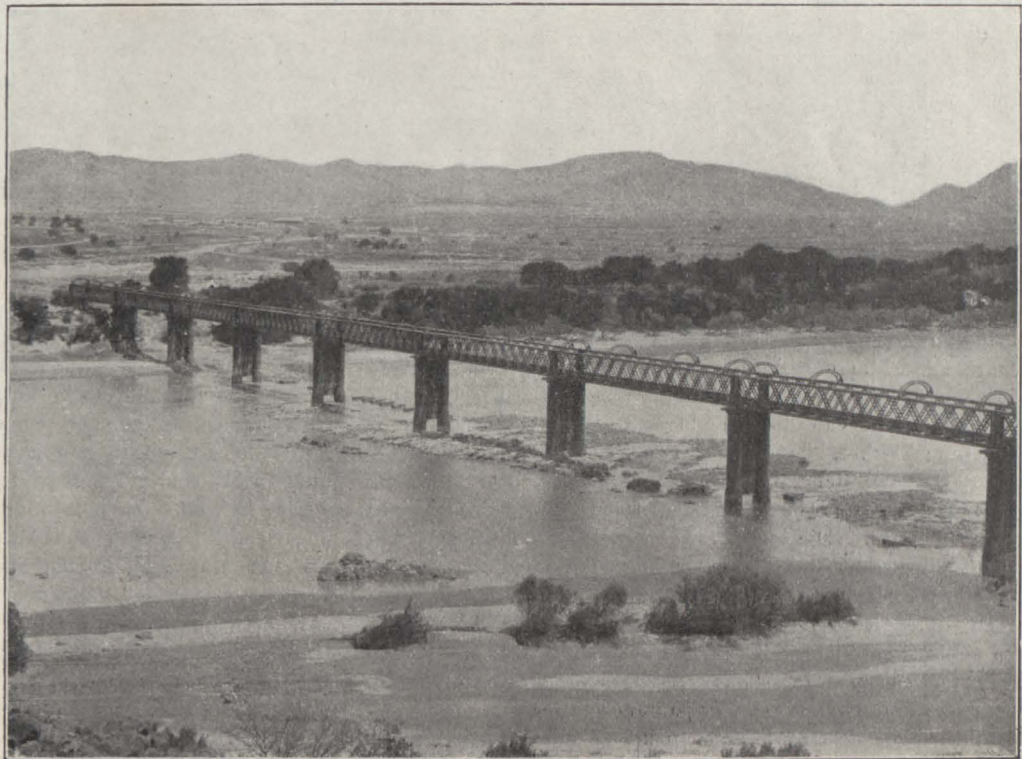
't Antwoord viel niet meê: „Ons zou ze koffie en bedden geven en padkost op den verderen trek! Ons is neefs en nichte.”

Norvalpont ligt geen tien minuten verwijderd van de Oranje-rivier, de grensscheiding tusschen Vrijstaat en Kaapkolonie. Een mooie spoorwegbrug loopt er over de rivier. Onmiddellijk daarna verliest de trein zich in een prachtigen, ontzaglijk sterken pas, een reusachtige vestingpoort, waar een klein riviertje zich doorwringt en nauwelijks plaats laat voor den spoorlijn. Dien nauwen weg

spoort men zeker een klein kwartier lang door tusschen hooge rotsen, niet rechtuit, maar met talrijke kronkelingen.

Berichten van dat punt zijn nog niet ingekomen, maar in de vorige week werden reeds geen brieven voor de Republieken meer door de posterijen aangenomen. Een bewijs dat niemand er aan twijfelt of de Vrijstaters zullen de brug vernielen en zich in den pas opstellen. Die pas is een tweede Laingsnek.

Van Nauwpoort gaat de spoorlijn zuidelijk naar Middelburg en verder door naar Port Elisabeth. Nauwpoort (de naam duidt aan hoe de plaats ligt) is een zeer belangrijke junctie voor de Engelschen. De plaats ligt in het Kikvorsch-gebergte en daar ontmoeten dus de treinen van Aarjunction, Norvalpont en Middelburg elkander. Hadden de Vrijstaters hun pas aan de Oranje-rivier niet, dan moesten ze, het kostte wat het wilde, Nauwpoort bezetten en zoo den weg van Kaapstad, van Port Elisabeth en van East London afsnijden, want van East London loopt de

Brug over de Oranje-rivier.

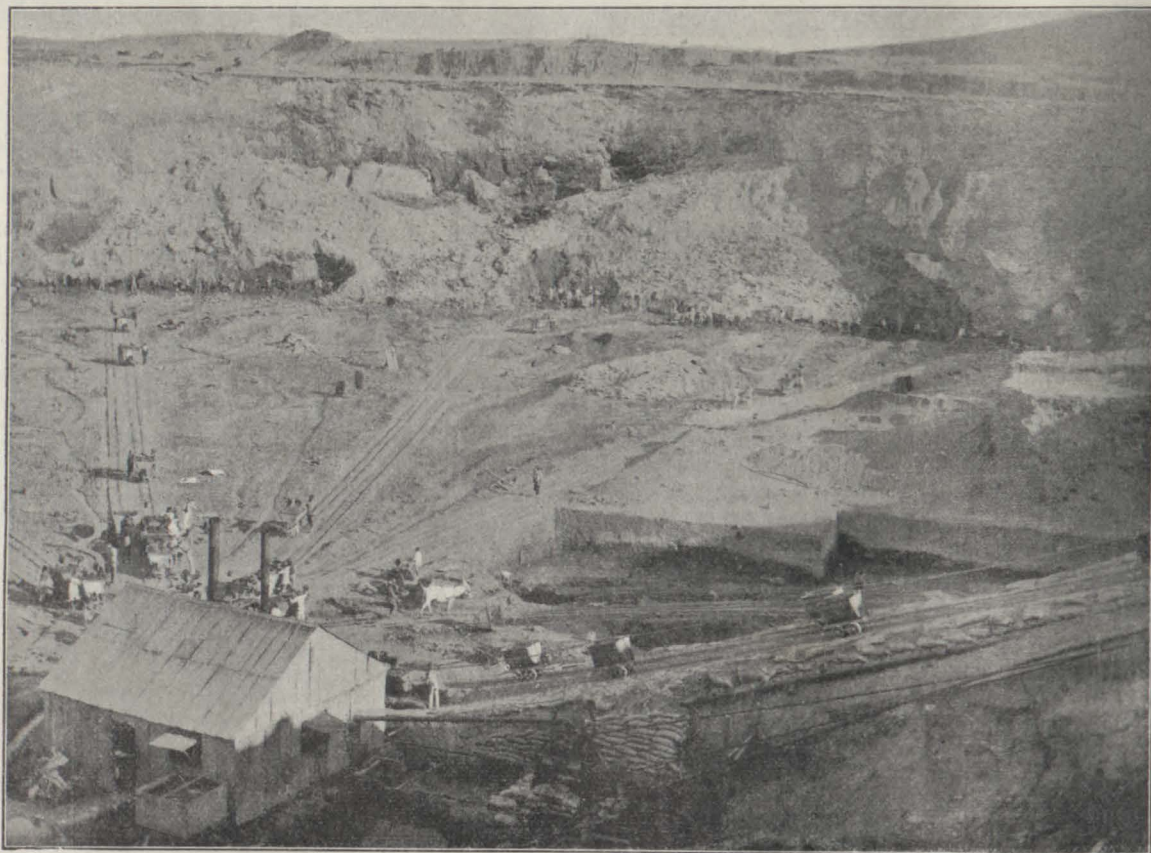
spoorweg over Molteno ook naar Middelburg. Ze slaan dus, door voor hun eigen spoorwegbrug en pas te zorgen, drie vliegen in één klap.

Van Middelburg loopt de weg, zooals gezegd, langs Steynsburg naar Molteno, en vandaar noordelijk naar Burgersdorp. Op de kaart gaat dat rechtstreeks noordwaarts; in werkelijkheid is ook dat een enge, kronkelende weg tusschen de hooge, bijna of geheel onbeklimbare Stormbergen door; een prachtig landschap. Burgersdorp is een belangrijke plaats; zóo Hollandsch, dat daar de Theologische School gevestigd is, die de Hollandsche Gereformeerde gemeenten (de „Doppers”, waar Oom Paul bij behoort) in de kolonie en de beide Republieken van pogingen aangewend om die school naar Pretoria te verleggen, maar het mocht niet gelukken, zoo sterk Hollandsch

de Engelschen wel goed op de genoemde grensdistricten letten. Zij wagen hun leger als ze er in komen, en ze wagen hun zaak als ze er uit blijven.

Van Aarjunction loopt de spoorweg door Philipstown en Hopetown naar de zuidwestelijke grens van Oranje-Vrijstaat, om vandaar (station Hopetown, Kaapsch) bijna vlak langs de westergrens naar Kimberley en 12 uren verder sporens, langs Vrijstaat en Transvaal, naar Mafeking te gaan. Het zuidwestelijk gedeelte van Oranje-Vrijstaat is golvend hoogland, waar zoo hier en daar een „koppie” uitsteekt, als Boomplaats, Spitskop, Petrusberg, enz. Dat land ligt betrekkelijk vrij wel open tot Bloemfontein.

Met Transvaal is het anders gesteld. Van Mafeking westwaarts kan men 12 à 14 uur „jagen” (paardrijden) over hoogland met koppies tot Rustenburg. Voor den marsch

Diamantmijn in Kimberley.

is de bevolking in die streken. Daar zoowel als in Middelburg wordt veel Hollandsch gesproken en ook gelezen. De reiziger, die uit Transvaal komt, ziet geen onderscheid tusschen de Boeren daar en die, welken hij zoo pas verliet. Aan het hoofd van die Theologische School staat professor Jan Lion Cachet, de broeder van den bekenden schrijver van „De Worstelstrijd der Transvalers”, een man, die reeds bijna 40 jaren in Afrika woont, en wiens invloed zeer groot is. Die kan als hij wil wel bijna met zijn woord de grens dekken, voor zooveel noodig; en waarom zou deze Nederlander niet willen?

Uit Burgersdorp gaan twee lijnen naar Oranje Vrijstaat, een noordwest naar Bethulië (Vrijstaat), door de bergen heen; en een noordoost naar Aliwal North (Kaapkolonie), waar ze eindigt. De Vrijstaters zullen de brug bij Bethulië over de Oranje-rivier ook wel onbruikbaar maken.

Het komt mij voor dat Oranje-Vrijstaat uit het zuiden niet veel onheil te wachten heeft. Daarentegen mogen

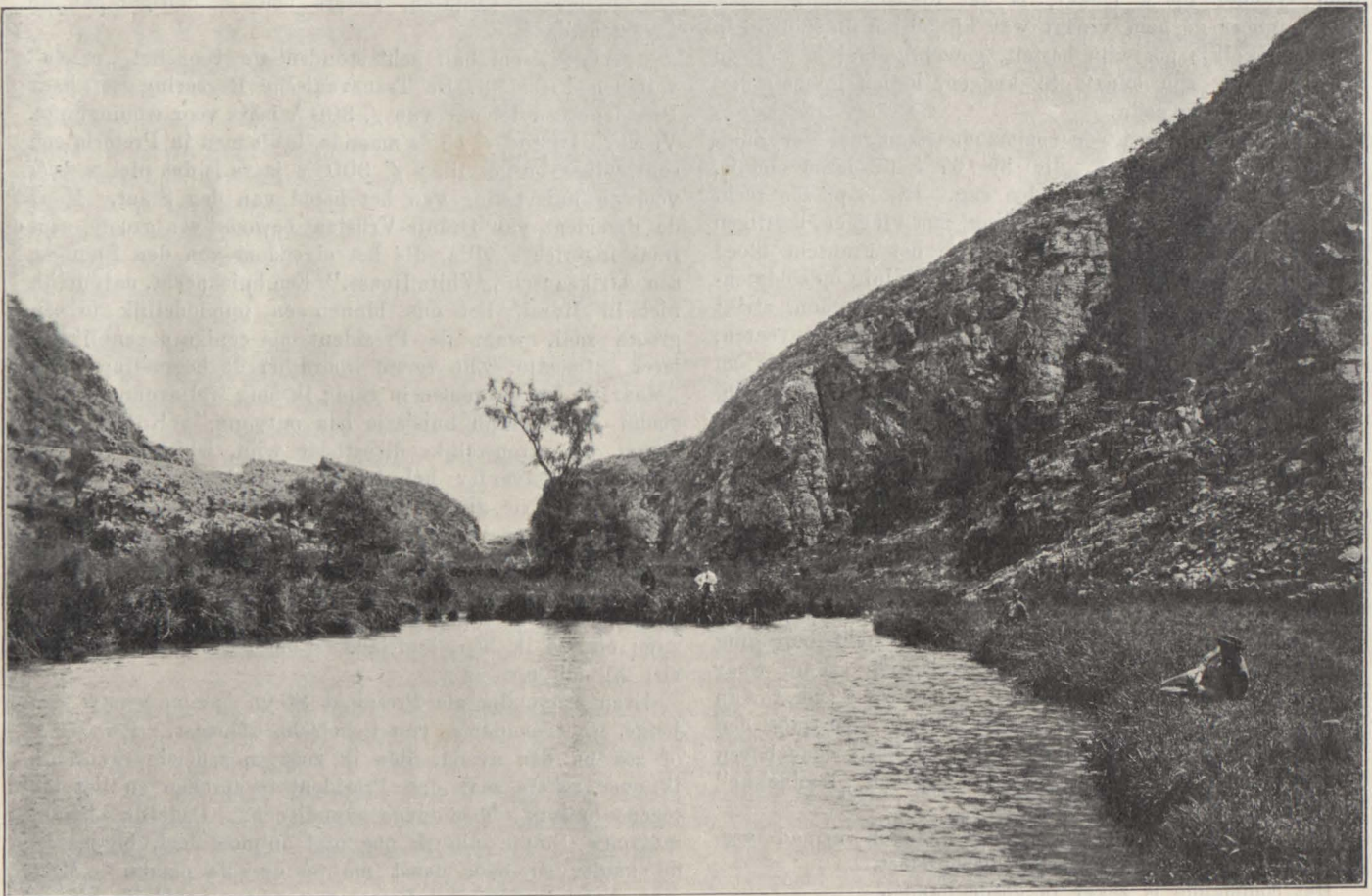
van een leger (nu niet gesproken over fourageeren) maar alleen om te rijden of te loopen, levert dat geen buitengewone moeielijkheden op, ofschoon het altijd bezwaarlijk is voor iemand, die zijn kost uit „blikjes” moet krijgen, om het uit te houden tegen iemand, die met een stukje hard rookvleesch in zijn zak tevreden is. Maar bij Rustenburg stuit een indringend leger op een kring van hooge, steile bergen. Is het daar doorheen, gesteld dat het er doorheen komt, dan kan het vier à vijf uren verder rijden, om ten slotte te komen staan voor de rij der Malagiesbergen. En is het daar doorheen, dan behoeft het slechts een paar uurtjes verder te rijden om te komen onder het bereik der forten van Pretoria, gelegen op heuvels van 600 à 700 voet hoogte.

Aan die zijde worden de forten geholpen door de kleine, enge pas Wonderboompoort en de pas Daspoort, die zijn eigenaardige bezwaren voor indringers meebrengt.

De Boeren hebben het blijkbaar niet afgewacht, dat de

Daspoort.

Wonderboompoort.

Engelschen een overmacht te Mafeking verzamelden. Zij hebben gehandeld zooals zij — echte guerilla-krijgers — steeds gewoon zijn te doen; terwijl iedereen verwacht, dat van Mafeking of Kimberley tijding zal komen, valt er een bericht uit de lucht, dat ze te Vrijburg (tusschen beide steden in gelegen) een geblindeerden trein overmeesteren. Wie de Engelsche berichten gelooven wil, weet nu dat die trein niets anders dan een partijtje oude lichte kanonnen naar Mafeking bracht (daar woont zeker een rijke Engelschgezinde „oud roest!” aan wien de boel voor een koopje werd opgeruimd). En daarna vielen ze Mafeking aan, voor het lot van welke stad de in eigen oog almachtige Jingoos „zeer bezorgd” zijn.

Een bericht van hedenavond meldt, dat tot commandant van het Vrijstaatsche leger Evert Grobler is benoemd. Grobler — dien ik het genoeg had verscheidene malen in Bloemfontein te ontmoeten; we aten in Bloemfontein-Hotel aan dezelfde tafel samen met den heer C. W. H. Van der Post, toen voorzitter van den Volksraad, boezemvriend van President Steyn, consul-generaal der Nederlanden — is van echt Voortrekkersbloed. Zijn naam is eigenlijk Grobbelaar; een zijner familiebetrekkingen behoorde onder het geleide van Piet Retief, en viel met hem onder de kierieslagen van den Zulukoning Dingaan. Grobler is een man van 35 à 40 jaren; zeer kalm en bedaard; een Boer en ook volop een boer; lid van den Volksraad. Hij maakte een reis naar Amerika, naar de wereldtentoonstelling te Chicago, in opdracht der regeering van zijn land om speciaal nota te nemen van de laatste uitvindingen op het gebied der landbouwwerktuigen. Grobler is een der vertrouwde vrienden van President Steyn. Een Europeesche commandant van een leger is zeker een heel andere figuur. Maar de eerste indruk, dien Grobler op u maakt, is dat die eenvoudige Boer, die, wanneer ge hem vraagt wat hij bij het diner drinken zal, één kelkje portwijn bestelt, geweldig taai is en heel moeilijk van zijn plaats te krijgen, indien hij zelf niet verkiest heen te gaan.

Oom Piet Joubert, de commandant-generaal der Zuid-Afrikaansche Republiek, die nu 67 à 68 jaren oud is, heeft reeds heel wat achter den rug. Hij loopt zoo recht als een kaars, in militaire houding, met vluggen, driftigen soldatenpas, men ziet de werking van het Fransche bloed in zijne aderen. Joubert is heel, heel zuinig op soldatenbloed, hij waagt geen menschenleven meer dan strikt noodig is. Om vier uur, half vijf is hij uit de veeën, maar evenals President Kruger gaat hij 's avonds om 8 uur naar bed. Eenige avonden achtereen noodigde hij mij voor een bepaald doel van 6½—9 uur. Aangezien hij overdag zoo weinig tijd had, zou hij „er dan maar een gedeelte van zijn nachtrust aan opofferen”; zooals hij zeide. Oom Piet drinkt 's middags en 's avonds alleen koffie. Mevrouw Joubert staat bekend als de „Transvaalsche Kenau Hasselaer”. Zij „vatte zelf die voortouw” in de eene en de lange zweep in de andere hand en bracht den ossenwagen door de „drift” in 't gezicht der Engelsche voorposten, toen ze in 1881 haar man te Heidelberg ging fourageeren en haar kafferdrijvers vluchtten. Want waar de generaal in 't veld is, daar is mevrouw ook. Aan haar heeft Transvaal het hernemen van Amajuba den 27 Februari 1881 te danken, want zij heeft daar boven op die koppie 's morgens om half vijf die „Roonekke” ontdekt.

Commandant Cronjé heeft het Jameson-verraad verijdeld. Hem heb ik, helaas, nooit ontmoet.

Het commando is zeker in goede handen.

Amsterdam, 16 October 1899.

III. PRESIDENT STEYN EN DE ORANJE-VRIJSTAAT.

Onder den stortvloed van berichten en telegrammen, die we in het begin dezer week over onze hoofden zagen nederdalen, waren er twee zeer bemoedigend. Het eerste meldde, dat President Kruger na de geleden nederlaag onvoorwaardelijke onderwerping had aangeraden; en het tweede deed ons weten dat President Steyn verzekerd had, dat hij Bloemfontein zou overgeven zoodra de Engelschen tot op vijf mijlen afstand van de stad genaderd waren. Een berichtgever, die zóó liegen kan, staat voor niets. Dus kon men daaraan reeds zien — wat later ook bleek — dat er eigenlijk van een overwinning, door de Engelschen behaald, geen woord waar was.

Wat Kruger betreft, zal wel ieder overtuigd zijn (zelfs de Jingo's inclus), dat zoo'n gedachte nooit in dien helderen, vasten kop kon opkomen. Steyn is niet zoo algemeen bekend, maar wie hem ooit ontmoet heeft, weet van hem ook wel beter.

Een groote, schoone man met een zeer innemend voorkomen, de eenvoud zelf, is Steyn. Op zekeren morgen aan 't ontbijt in het hôtél te Bloemfontein zei mijn vriend Van der Post tot me: „Ik ga naar den Volksraad; ga meê, dan zal ik u aan den President voorstellen.” We gingen en wachtten in de „Raadzaal” den President in zijne kamer af. Nauwelijks was ik aan hem voorgesteld, of de President vroeg: „De heeren komen van avond een sigaar bij me rooken en een paar uurtjes babbelen?” In mijn hôtél teruggekeerd, ontmoette ik een genaturaliseerden Hollander, nu Vrijstater, die zoo goed was me op de hoogte te brengen van de etiquette, die in acht te nemen was. De les was spoedig geleerd: „Je gaat in 't zwart.” Maar na zijn vertrek, stak hij nog even het hoofd binnen de deur en riep: „Zie je, niet geheel in 't zwart, maar met een gekleurde pantalon, anders ben je deftiger dan de President.”

's Avonds om half acht stonden we voor het „paleis” van den President. De Transvaalsche Regeering geeft haar President een toelage van £ 300 's jaars voor woninghuur. Voor £ 10 tot £ 15 's maands heeft men in Pretoria een eenvoudige burgervilla; £ 300 's jaars is dus niet te veel voor de huisvesting van het hoofd van den Staat. Maar de President van Oranje-Vrijstaat bewoont een groote, zeer fraai ingerichte villa, die het eigendom van den Staat is, een Afrikaansch „White House.” Een huisknecht, natuurlijk niet in livrei, liet ons binnen en onmiddellijk in een groote zaal, waar de President ons eenige oogenblikken later ontmoette. Zijn eerste woord na de begroeting was: „Maar de heeren komen in gala; ik mag wel excuus maken omdat ik in mijn huisjasje hen ontvang.” Kort daarop kwam een vrouwelijke dienstbode wijn, whiskey en soda brengen, en verder heb ik geen dienstpersioneel gezien. Een uur of drie gingen in zeer levendig gesprek over alle mogelijke onderwerpen voorbij; waarbij de President ons geregeld zelf de whiskey en soda bediende. Eerst op de stoep zijner woning nam hij afscheid van ons. „Zeg den Hollanders, dat wij hier niet Engelsch, maar Hollandsch zijn; en dat ik hen, hun land en ons beider taal liefheb!” riep hij mij nog na.

Even eenvoudig als President Steyn is zijne vrouw, een jonge, schoone dame, van Schotsche afkomst. Een week of zes na den avond, dien ik zooveen schetste, wenschte ik over zekere zaak den President te spreken en liet me tegen halfvijf 's middags aandienen. Dadelijk kwam mevrouw Steyn, die ik nog niet ontmoet had, bij me in de kamer en nam naast me op de sofa plaats. „Mijn man komt straks; hij kwam met zware hoofdpijn uit de Raadszitting, en ik kom u gezelschap houden tot hij wat

uitgerust is." Een minuut of tien later verscheen de President, die er niet van hooren wilde de zaak, die behandeld moest worden, uit te stellen.

President Steyn is van Boerenafkomst. Hij ontving zijn eerste opleiding aan het Grey College te Bloemfontein en keerde daarna naar de boerderij zijns vaders terug. In zijn omgeving stond de jongeling bekend als voortreffelijk schutter en paardrijder, twee van de voornaamste eigenschappen voor een Boer. Eerst toen hij ongeveer 19 jaren oud was, ontdekte de hoofdrechtter Buchanan, een vriend zijns vaders, de scherpzinnigheid en de vlugheid van geest van den jongen Steyn, en wist van zijn vriend te verkrijgen, dat deze zijn zoon een wetenschappelijke opleiding in Europa zou doen geven.

De volgende zes jaren bracht Steyn in Engeland en Holland als student door. In 1882 keerde de 25-jarige man, goed toegerust en met onverflauwde liefde voor zijn vaderland, daarheen terug. Zeven jaren later werd hij hoofdrechtter. Die betrekking leidde hem een groot gedeelte van het land door, want het Gerechtshof reist rond om recht te gaan spreken. In de tien jaren, gedurende welke hij dezen post vervulde, werd de grond gelegd voor zijn groote populariteit. De rechtter komt nu nog dikwijls, maar kwam in dien tijd nog meer, met alle menschen in aanraking; de boerenwoningen zijn zijne logementen en tusschen het gezin en den gast van het hoofd des huizes wordt geen onderscheid gemaakt.

Zooals bekend is was geheel Oranje Vrijstaat onmiddellijk gereed om de Zuid-Afrikaansche Republiek te helpen toen het bericht van Jamesons rooftocht de Boeren daar bereikte. Enkele maanden later moest de keuze van een nieuwen President van Staat geschieden. Steyn was de aangewezen persoon. Maar zijn tegencandidaat mocht niet licht geacht worden. Deze was de toenmalige voorzitter van den Volksraad, de Schot J. G. Fraser, een volle oom van mevrouw Steyn. Terecht of te onrecht werd hij van Engelschgezindheid verdacht. Als een Boer u eindelijk vertrouwt, moet ge het bont maken om dat vertrouwen weer te verliezen; maar eer hij u vertrouwt, moet ge heel wat doen om het te winnen. In elk geval: Fraser was wel geen Engelschman, maar een Schot (dat is een groot verschil in Afrika); doch Steyn was een Boer. En de secuurste weg is de beste; een Afrikaner gaat niet over één nacht ijs als 't niet noodig is. Steyn werd met ruim 75 pCt. van de stemmen gekozen.

Sedert hij zijn taak aanvaardde is er soms, ook door zijn landgenooten, aan getwijfeld of zijn karakter wel sterk genoeg is. Eerlijk — dat wist iedereen wel — eerlijk als goud. Maar krachtig?

Meer dan menig ander is Steyn in de gelegenheid gekomen om te toonen, dat die twijfel allen grond miste.

De voorbeelden zijn zeldzaam in de geschiedenis der diplomatie, dat zóo rond, zóo eerlijk, zóo kloek, zóo gevaarvol ook, volle honderd percent van het aan den bondgenoot gegeven woord gehouden werd, als Steyn deed. 't Is waar, Steyn weet en wist, dat voor de onmatige vrees, die heel het vasteland van Europa verlamde, toen de oorlog dreigde, zoo goed als geen reden bestond. Hij kon, toen Engeland hem de Judasrol wilde opdragen, onthouden hebben wat Kruger in 1897 te Bloemfontein zei: „De Hollanders in Nederland zetten alleen „Beware for pick-pockets” in 't Engelsch.” Hij kon overtuigd zijn, dat zijn geheele volk aan zijn zij stond als hij aan Transvaal woord hield. Maar toch kon hij evengoed als ieder ander mensch weten, dat de „hoogere politiek” meebrengt om eerst de kat uit den boom te kijken. Menig staatsman zou tien „ja maar's” voor één gevonden hebben toen hij begin

October beslissen moest.

Niets van dat alles. De rondheid en openheid van dat gelaat liegen niet. Die groote trouwe oogen spreken waarheid. De zeer ontwikkelde, zeer beschaafde President Steyn is een Boer. De naam Kruger is op ieders lippen. En geen wonder: hij is een der grootsten en beste mannen van onzen tijd. Doch laat niemand Steyn vergeten. Niet aan één, maar aan twee mannen hangt het lot van Zuid-Afrika.

Transvaal is tot den krijg getergd en gedrongen. Zijn gedrag is boven onzen lof verheven. Maar ook: Hoeden af voor de Vrijstaters met Steyn aan de spitse! Hollandsch bloed vande beste afstamming, die zich volmaakt houden aan het oud-Hollandsche spreekwoord: „Een man: een woord een woord!”

Tot voor eenige maanden was Oranje-Vrijstaat tamelijk wel vergeten. Transvaal is rijk en kan groote tractementen uitbetalen; Transvaal heeft misschien nog meer niet ontdekte dan ontdekte goudmijnen; Transvaal bestaat

voor een goed deel uit het zeer vruchtbare „hooge veld.” Geen tien percent van de „Uitlanders”, die naar Zuid-Afrika verhuizen, komt in Oranje-Vrijstaat terecht. Want Oranje-Vrijstaat is betrekkelijk arm. Het heeft zijn rijke diamantmijn te Jagersfontein — alleen omdat die te laat ontdekt is. Zoodra de mijn te Kimberley ontbloot was, bedacht Engeland zich en zag in dat Oranje-Vrijstaat eigenlijk Engelsch is, waarvan het gevolg was dat het Oranje-Vrijstaat annexeerde. 't Heeft zijn prooi drie of vier jaren later weer moeten loslaten, maar toch de Kimberleymijn gestolen; neen: laat mij eerlijk blijven, gekocht voor honderdduizend Pond; een mijn die vijf millioen Pond jaarlijks oplevert! Behalve die mijn te Jagersfontein bezit de Vrijstaat niets dan matig-goede weiden voor zijn „beesten.”

Wat heeft Oranje-Vrijstaat dus te verliezen, behalve zijn vrijheid en zijne eer? Deze twee illusien gelden niet voor het tegenwoordig Engeland; het kan zich onder den invloed van een „highway-man” als Chamberlain niet

MARTINUS TH. STEYN,
President van den Oranje-Vrijstaat.

voorstellen, dat iemand ter wereld daarvoor zijn leven in de waagschaal stelt. Dus kwam ter elfder ure de lokstem des verzoekers tot de regeering van Oranje-Vrijstaat. We weten echter nu, dank zij de *Daily Chronicle*, hoe Milner de woorden van Steyn heeft „verkort,” lees verdraaid en vervalscht. Dat mocht wel, zoo dachten de Jingoe's, want bijna niemand in den Vrijstaat spreekt Hollandsch. En dat is zoo: nog kort geleden zouden jonge dames, ook zelfs van Boerenfamilie, het een man euvel geduid hebben indien hij haar niet in 't Engelsch had toegesproken. Doch *waarom* spreken de Vrijstaters Engelsch? Omdat ze hun eigen taal voor te slecht Hollandsch houden, om door Hollandsche ooren gehoord te worden. Maar daarom is hun *hart* nog niet bedorven.

Dat toonen ze nu! Schijnbaar zou er in den Vrijstaat

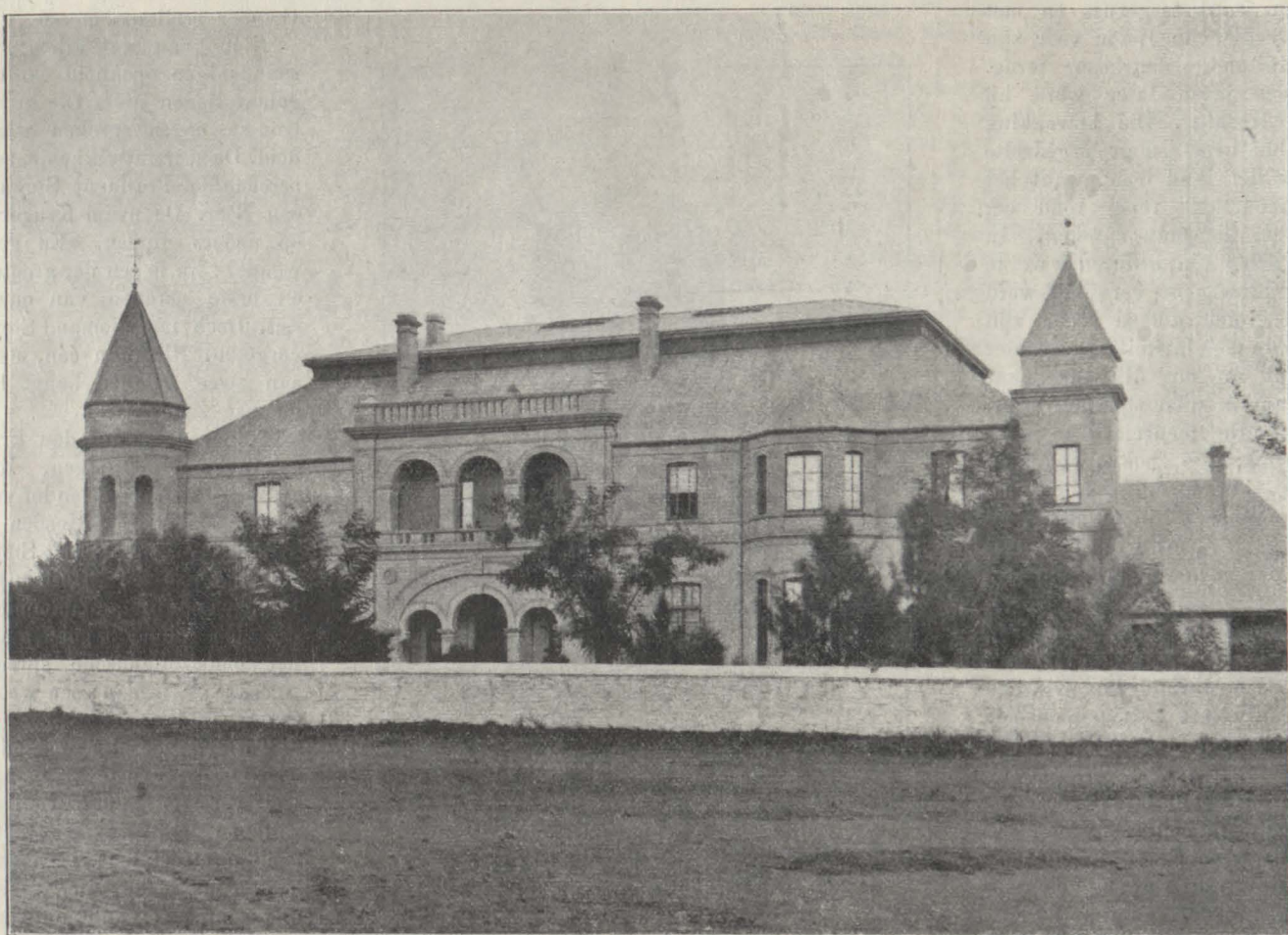
heele bevolking snelt te wapen om de in 't gedrang geraakte broeders te helpen. Geen haarbreed staan ze in adeldom van karakter achter bij de Transvalers. Ook hun jongens gaan, hun Pretorius, Du Toit en anderen, nauwelijks drie weken hier, vrijwillig terug om het leven te wagen voor 't vaderland.

De Nederlander, die den *moed* der Transvalers verheft, roeme voortaan in éenen adem den *adel* der Vrijstaters.

28 October 1899.

IV. IN DE ZUID-AFRIKAANSCH REPUBLIEK.

Met een enkel woord moet nog melding gemaakt van den eenigen weg om Transvaal te bereiken en in Pretoria

Presidentwoning te Bloemfontein.

niets veranderen al werd Transvaal een wingewest van Engeland. Chamberlain zou ook wel edelmoedig genoeg zijn om den Vrijstaat zijn eenig oolam te Jagersfontein te laten houden. Oranje-Vrijstaat, zonder kans, om eens een Johannesburg rijk te zijn, zou zijn eenvoudig boerenbestaan ongehinderd kunnen voortzetten. Maar het wil niet. Het heeft rijker bezittingen, zulke waarvan Rhodes en Chamberlain achter hun champagneflesschen niet droomen kunnen. Daartoe zijn geweldenaars niet waarachtig groot genoeg. Een Chamberlain geeft zijn eer voor zijn leven; een Boer kan niet leven zonder eer.

En nu: daar doet Steyn zijn handslag aan Kruger gestand, en geheel zijn volk staat achter hem en aan zijn zij. Hun ja is ja; zonder bedenken trekken ook zij uit. Ook zij laten vrouwen en kinderen achter. Ook zij rekenen niet met — misschien verraderlijke — Basuto's, en de ge-

te komen, die in deze opstellen nog niet besproken is. Van Lorenzo Marquez naar de hoofdstad der Zuid-Afrikaansche Republiek loopt de spoorweg der Nederlandsche Zuid-Afrikaansche Spoorwegmaatschappij. In ongeveer 24 uren spoort men van het eene punt naar het andere.

De eenige goede haven aan de zuid- en oostkust van Afrika is Lorenzo Marquez. De grootste schepen kunnen in Kaapstad aan land leggen — ten minste indien 's zomers niet een van de vreeselijke zuid-oosterstormen woedt, die bij meestal geheel heldere lucht soms drie dagen lang aanhouden. Is dat het geval, dan moet de stoomboot voor de haven blijven liggen en worden de passagiers met kleinere booten afgehaald. Toen ik de laatste maal in Kaapstad aankwam duurde het van 's morgens 8 tot 11 ure eer de kleinere stoomer de Dunvegan Castle bereikt had; van 11 tot 2 ure eer de

passagiers overgeladen en in het dok gebracht waren; en van 2 tot 4 ure alvorens we in de stad aangekomen waren. Aliwal South, East London en Durban zijn alle voorstoombooten van eenige noemenswaardige grootte onbereikbaar. In die drie plaatsen wordt men van de groote

Boer met 10 zoons, aan den veldtocht deelnemend.

stoomboot in manden op de kleinere overgeslingerd, om dan nog een half uur door de branding te varen. Ten koste van honderd duizenden ponden sterling heeft men eindelijk de haven van East London zoover gebracht dat schepen

van 3000 ton binnenkomen kunnen. Maar in Durban is van zoo iets geen sprake. Aliwal South heeft geen andere verbinding met binnen- of buitenland dan de stoomboot, die eens in de drie, vier weken er aanlegt, dat wil zeggen een gezicht ver in zee er vóór blijft liggen gedurende een paar uren. Aangezien er geen spoorwegverbinding is, komt dat plaatsje voor landing van troepen niet in aanmerking. Port Elisabeth eindelijk is evenmin voor grootere schepen toegankelijk; ook daar wordt

Afrikaansche boeren in oorlogstenuue.

men in een „tug” overgeladen om aan land te komen.

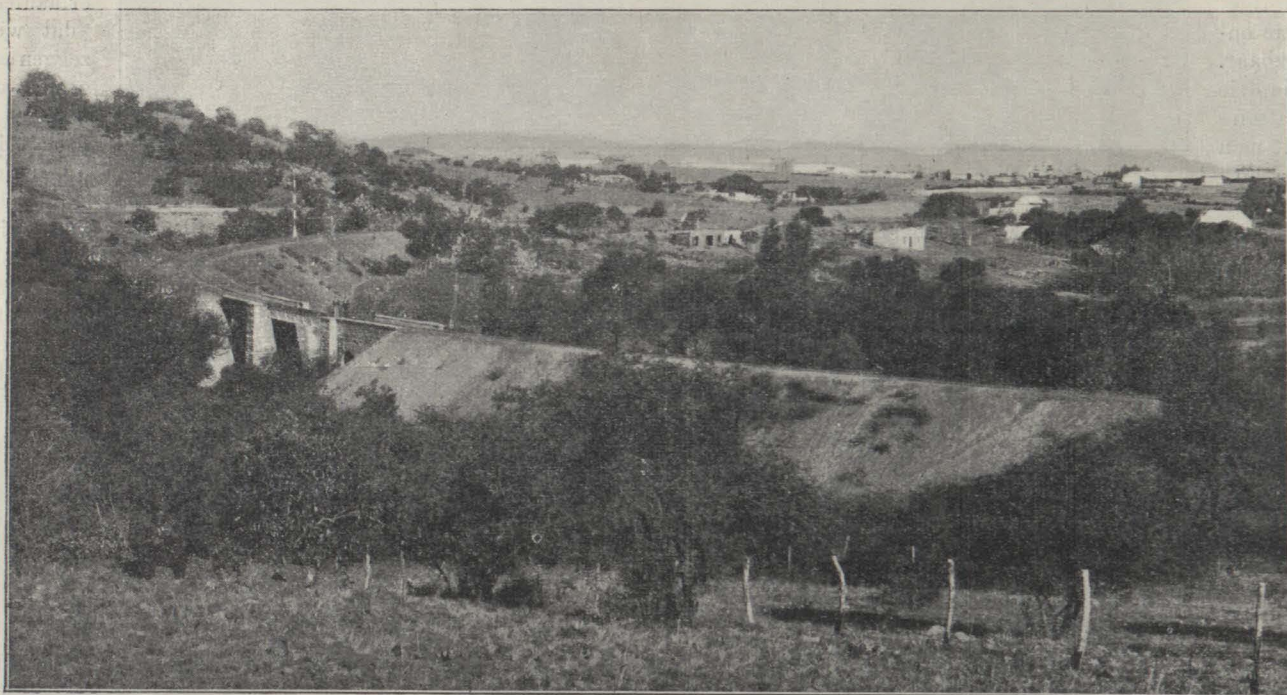
Alleen in Lorenzo Marquez kunnen groote stoombooten altijd binnenvallen; dat is de haven van Zuid-Afrika.

„Ons wil nou die zee zien!” zouden de Boeren gezegd hebben. Als dat gebeuren zal — en het is bij lange na niet onmogelijk — dan moet het te Durban geschieden; maar vroeg genoeg om de landing te beletten, die natuurlijk bij uitstek moeilijk wordt wanneer ze moet geschieden op de boven omschreven manier.

'k Moet me echter zeer bedriegen zoo de Engelschen er veel aan hebben indien ze het Portugeesche grondgebied kochten of „occupeerden”. 't Bezit van die haven is in vreedstijd millioenen waard; maar of het veel helpt om zodoende een weg naar Transvaal te krijgen, betwijfel ik zeer. Ieder die de laatste gebeurtenissen in Natal gevolgd heeft en de kaart er op heeft nagezien, kan bemerkt hebben dat de grensverdeeling, toen Natal den Boeren ontstolen werd, uitnemend in het voordeel der Engelschen gemaakt is. Het Engelsche grondgebied

zijn naam in zijn vernederd vaderland voor de volgende eeuwen vervloekt gemaakt tot zelfs bij den kleinsten schooljongen, die eenmaal zal moeten leeren: „Mijn vaderland heeft in de achttiende eeuw Noord-Amerika door de domheid van koning George en in de twintigste eeuw Zuid-Afrika door de dwaasheid van Chamberlain verloren.” Ook zelfs al verliezen de Boeren-Republieken dezen oorlog: vanaf 11 October 1899 is de verwezenlijking van de leuze: „Afrika voor de Afrikaners!” slechts een kwestie van tijd; getuige Selous, de groote vriend en wapenbroeder van Rhodes. Op zijn zachtst gezegd: Engeland is vijftig jaar te laat.

De spoorweg Lorenzo Marquez loopt eerst tot Komatipoort door land, dat dicht begroeid met maagdelijke bosschen, de kweekplaats is van de kwaadaardigste malaria ter wereld. 's Winters (Juni—eind Augustus) is er nog doorkomen aan, maar 's zomers moeten door de zeereis afgematte troepen dáár volkomen ontmoedigd worden. 't Is reeds in veel beter oorden van Zuid-Afrika alles behalve

Pretoria met de spoorweglijn naar Delagoabaai.

is ten westen gedekt door het hemelhooge Basoetoland en in de scherpe noordelijke punt door het Drakensgebergte, waartoe Amajuba behoort. De buitengemeen sterke bergpas en de natuurlijke vesting liggen op Natalsch grondgebied en een inval van Transvaal in Natal behoort, zou men zoo zeggen, indien de Engelschen op hun qui vive zijn, tot de onmogelijkheden. Wie dezen pas bezit kan van Noord naar Zuid den vijand met geringe moeite tegenhouden, maar hij kan het met groot gemak van Zuid naar Noord doen. En toch is die pas nu ten tweeden male door de Boeren genomen; eens stormenderhand den 27sten Februari 1881, en de tweede maal in de vorige maand. Waarom heeft Engeland, dat op groote schaal voorbereidselen tot den oorlog maakte, dezen pas niet met een handvol soldaten bewaard? Mij dunkt, het eenige antwoord is: in blinden overmoed heeft Chamberlain getracht de vervulling van zijn zin door dreigementen af te persen en gelachen om het denkbeeld dat de Republiek den oorlog beginnen zou. Engeland had geen plan om te vechten. En door die roekeloosheid heeft Chamberlain

gemakkelijk om aan het klimaat te gewennen, ofschoon het voor één op de tienduizend op den duur ongezond is. Maar zooals het Portugeesche grondgebied daar nú ligt, ontsnapt bijna niemand aan de malaria, die zóó vinnig kan woeden, dat een verblijf van een paar uren voldoende is om voor goed er meê behept te worden.

Na Komatipoort stijgt de weg. Maar wat in Natal ten bate van Engeland komt, is hier bovendien in het voordeel der Boeren, dat is van Transvaal. De bergpas van Komatipoort is grondgebied van de Zuid-Afrikaansche Republiek. Natal zou zich tegen de Boeren kunnen verdedigen; Transvaal ligt sterk tegen Portugal.

Eenige uren voorbij Eldoradospruit, bij Komatipoort, stuit een indringend leger tegen Waterval Boven en Onder met zijn tunnel. Een tunnel, vooral in Zuid-Afrika, toont dat er geen andere weg voor de spoorlijn te vinden was. En eindelijk komt men, den weg vervolgende, onder een der forten van Pretoria. Op dat punt loopen de lijnen Lorenzo Marquez en Vereeniging (zuider grensstation van Transvaal) samen, even boven het kleine bekoorlijke dorpje Fontein.

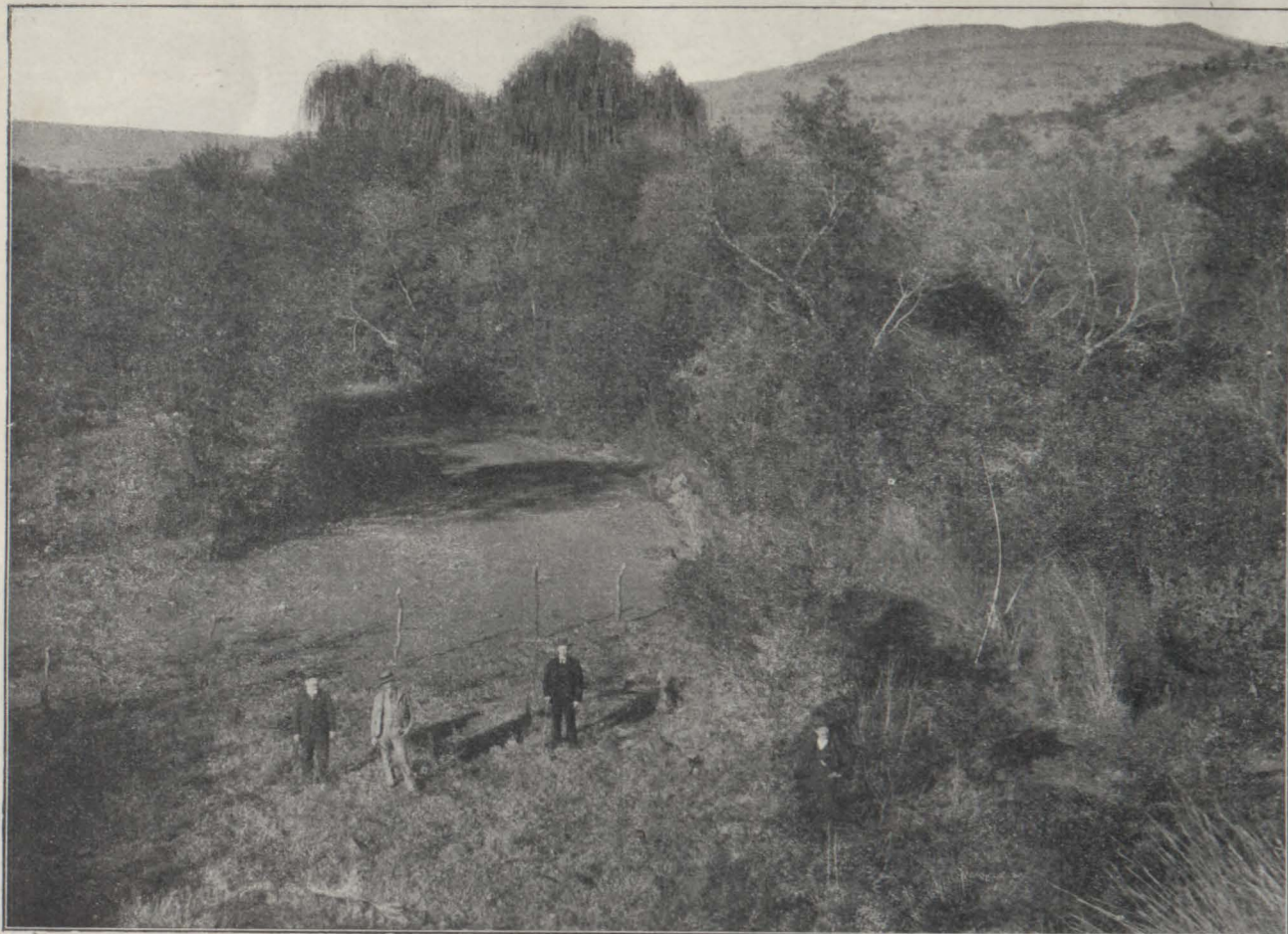
Eldoradospruit bij Komatipoort.

Tunnel bij Waterval-boven.

Daar is, gelijk de naam aanduidt, een overvloedige wel, die geheel Pretoria van water voorziet. Het levensvocht borrelt en spuit daar heerlijk, verkwikkend uit den grond op en vormt een meertje, gelegen tusschen zwaar geboomte, waarin een paar schuitjes wiegelen die men voor een shilling per half uur kan huren om rond te varen in een plasje, dat wij Hollanders vooreen eendekom zouden aanzien. Maar schuitjes zijn dingen die menige Boer zijn leven lang niet onder de oogen krijgt; dus deze zijn een merkwaardigheid. De bron vormt een riviertje dat, behalve de Apiesrivier, Pretoria binnenstroomt en zich daar verdeelt in kanalen, die alle straten zonder onderscheid dooryloeiën, en de woningen bovendien van uitstekend drinkwater voorzien. Vlak boven Fonteinen ligt een van

natiën. Een „stad” in de Republieken, en ook in Natal en de Kaapkolonie, is heel wat anders dan een stad in Europa. De Afrikaners kennen allen Kaapstad als *stad*; alle overige plaatsen zijn *dorpen*. Uitgenomen in de Kerkstraat oost en west en in de Markstraat noord en zuid voor een klein gedeelte, waar de huizen zonder tusschenruimten gebouwd zijn, liggen in geheel Pretoria de woningen als vriendelijke villa's in tuinen. Met de laatste mail kwam een brief aan, in een der Nederlandsche dagbladen opgenomen, waarin de schrijver meldt, dat hij en anderen te Johannesburg in hun tuinen de rozenstruiken hebben uitgetrokken en in plaats daarvan milies gezaaid. De schrijver moet in Doornfontein, Braamfontein of Jeppe-town wonen, want in andere gedeelten van Johannesburg

Fonteinen bij Pretoria.

de vijf forten, die Pretoria omringen. Dat fort bestrijkt het plaatsje volkomen, zoodat men niet behoeft te vreezen dat door een Engelsch leger gemakkelijk de toevoer van water naar Pretoria zou worden afgesneden. Maar voorloopig behoeven we daarvan niet te praten, want er zijn op 't oogenblik wel veel meer Engelschen dan Boeren in de hoofdstad, maar als krijgsgevangenen.

Van verschillende zijden heeft men het bezwaar geopperd dat Engeland de Boeren-Republieken, door alle verbinding af te snijden, zou kunnen nithongeren. Die daarvoor vreest kent de toestanden in Afrika niet. Voor hun levensonderhoud hebben de Boeren geen gemeenschap met het buitenland noodig. Voor het Engelsche leger moeten millioenen „blikjes” aangevoerd worden, en ook de Republieken gebruiken voortdurend een zeer aanzienlijke hoeveelheid daarvan, maar ze worden niet door de Boeren geledigd, doch door de Uitlanders van allerlei

is dat even onmogelijk als in de Kalverstraat te Amsterdam. Doch in zevenachtste gedeelte van Pretoria zal het zeker geschieden en overvloedig „mondkost” opleveren, vooral ook omdat men daar niet van den regen afhankelijk is. Nu is milies wel niet heel lekker, maar voedzaam en gezond, en dat is veel meer dan de meeste belegerde steden redelijkerwijze kunnen verwachten.

Maar, zooals gezegd, wanneer de Engelsche generaal den raad krijgt, of liever wanneer men hem, *indien hij bereikbaar ware*, den raad zou willen geven om van Ladysmith naar Durban te trekken, is hij nog niet precies op weg naar Pretoria.

De bevolking van de beide Republieken is zeer veel beschaafder dan men over 't algemeen in Europa, met name in ons lieve vaderland, denkt. Men heeft zich voorgesteld dat de Boeren eigenlijk door Engeland overvallen zijn en op niets voorbereid waren. Het tegendeel is waar,

zoals nu overvloedig blijkt. De tijd van 1881 tot 1899 is goed gebruikt. De Zuid-Afrikaansche Republiek heeft voor een flinke fabriek van ammunitie te Modderfontein gezorgd. De artillerie, die drie weken geleden door heel Engeland uitgelachen werd, is nu van „vrij goed”, „goed”, „als de onze”, „beter dan de onze” geworden. Van de artillerie van den Vrijstaat weet ik door eigen aanschouwing dat ze uitsluitend door Boerenzonen, onder commando van vreemde, meest Duitsche, officieren bediend wordt. Nu reeds verluidt, dat de Engelsche ambulance niet zoo goed is als die van de Boeren. Wel, de Republieken hebben zeer goede geneesheeren, en Pretoria bezit een uitnemende inrichting voor verpleging met verscheidene liefdezusters. 'k Bedoel hiermee allerminst, dat het „Roode Kruis” overbodig werk doet. God zegene het! Moge het met tonnen goude uit Nederland geholpen worden! Maar die denkt, dat hier nu de eerste hulp voor de Boeren aankomt, vergist zich geheel.

Wat de ontwikkeling der Boeren aangaat, volsta de volgende maal een enkel woord over het onderwijs.

Amsterdam, 4 Nov. 1899.

V.

Men heeft dikwijls verteld en elkaër trouw nagepraat dat de Boeren in de beide Republieken voor zichzelf en hun kinderen niet het minste nut zien in leeren. Indien de jongen schieten en paardrijden kan, zoo denken velen, is hij geleerd genoeg. Van alles wat naar wetenschap zweemt moeten die conservatieve Boeren niets hebben.

Over 't algemeen weten de menschen echter elkan- der ook te vertellen dat diezelfde Boeren uitmunten door schranderheid en gezond verstand. Een massa anecdoten van snedige antwoorden doen de ronde, en de meeste daarvan zijn historisch. Ook zelfs indien ze geen van alle historisch waren, zouden ze toch toonen dat men mannen, dien men zooveel humor toeschrijft, eigenlijk niet tegelijkertijd voor liefhebbers van onwetendheid en domheid houden kan.

De geschiedenis der Voortrekkers bewijst trouwens, dat de Zuid Afrikaansche Boeren steeds zooveel mogelijk voor onderwijs gezorgd hebben. Zoodra de Trekkers „laager trokken”, dat is een maand of verscheidene maanden op dezelfde plaats bleven, werd er ook „school gehouden.” Het onderwijs werd door den predikant, of door een der ouderlingen, of door den man die 't meeste wist gegeven; in elk geval er werd zoo goed en zoo kwaad als 't ging in voorzien.

De Republieken zijn landen, die nooit een dicht gezaaide bevolking zullen hebben, behalve op plaatsen waar goud of diamanten te vinden zijn en dus steden verrijzen kunnen. Overigens moet het land in de meeste districten in groote boerderijen verdeeld zijn en blijven, anders heeft niemand

een goed bestaan. De Boer moet, in beperkten kring, met zijn „beesten” kunnen laten „trekken,” want er is geen water genoeg om met een betrekkelijk klein stuk grond het te doen. Derhalve blijft de bevolking verspreid. Eenige Boerenfamiliën kunnen samen een onderwijzer bekostigen, en dan nog moeten de meeste kinderen telkens een afstand afleggen, waar we in Nederland eenvoudig geen begrip van hebben.

„Een Boer is lui en laat de Kaffers maar werken en trekken”. Dat kan men meermalen hooren. Evengoed kan men zeggen: „De directeur van een Bank is lui. Hij loopt den geheelen dag rond te kijken en de boekhouder met het verdere personeel mogen het werk doen.” Of: „de generaal is lui; hij staat op een heuvel met een verrekijker, en de arme soldaten kunnen schieten of doodgeschoten worden.” De waarheid is dat een Boer bedaard en langzaam is en van de stads-zenuwachtige gejaagdheid niets weet. Hij „geselst” onder een goede dosis koffie; maar doet daarbij evengoed zijn zaken als twee heeren, die schijnbaar ledig in 't grootste hôtél samen dineeren, dikwijls onderwijl zooveel zaken doen dat beider personeel er dagen lang de handen aan vol heeft.

't Spreekt vanzelf dat een goed deel het nut van hoogere ontwikkeling niet recht inziet, maar staat het daarin achter bij een groot deel van de bevolking der Europeesche landen? Er zijn er ook velen, reeds jarenlang, die hunne dochters naar de Kaapkolonie zonden naar Wellington waar Dr. Andrew Murray zijn Huguenot Seminary heeft, en naar Woestert (Worcester) waar een tak van genoemd seminarie is gevestigd. 't Is hier de

Prof. MANSVELT.

plaats niet om het in die inrichtingen verstrekte onderwijs te beoordeelen. Alleen mag ik wel zeggen dat ik de beide dagen, die ik daar doorbracht, slechts met eene der onderwijzeressen, een Hollandsche dame, mij van vroeger bekend, onze eigen taal kon spreken, maar dat de dochters der Boeren geen woord Hollandsch konden of wilden spreken. De opvoeding was geheel en al Engelsch, behalve een half uur in de week aan de Hollandsche taal gewijd, dat natuurlijk in 't geheel niets gaf. Zoo werd „noui Jansje” tot „miss Jane” gevormd, om met Reitz in zijn „Afrikaanse gedigte” te spreken.

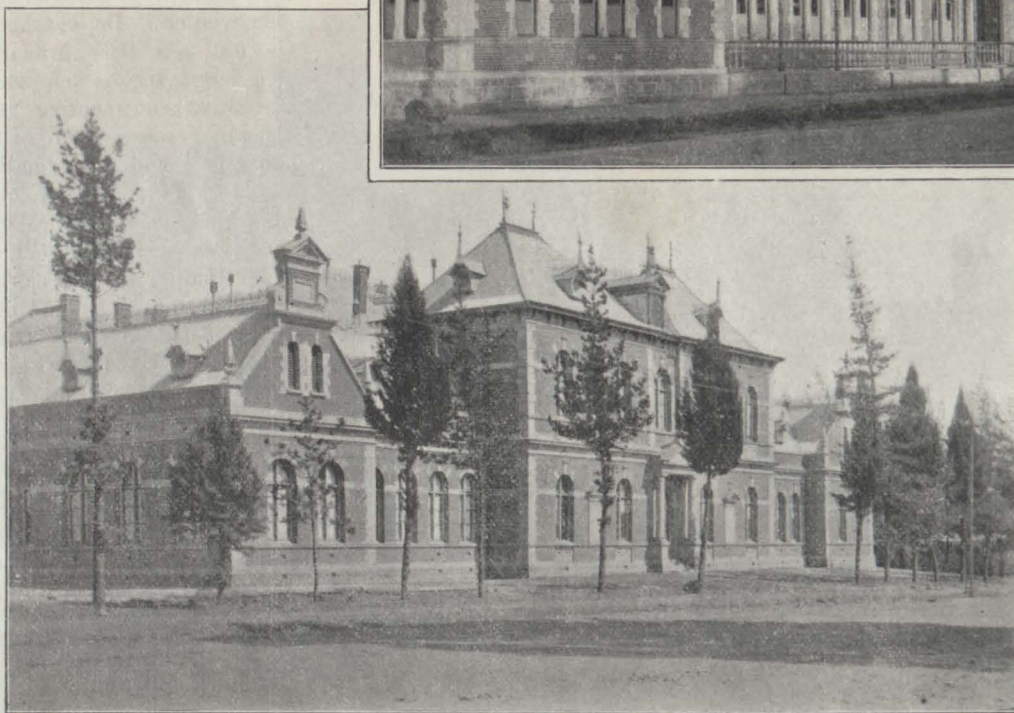
Daarin komt gaandeweg verandering. Deze oorlog zal den Boeren wel leeren dat ze niet langer hunne dochters moeten laten opvoeden door Engelschen, die de „nootjes” wel uitstekend ontwikkelen, maar den „oubaas” doodschieten! Er was ook reeds kentering gekomen. Een plan om ook in Johannesburg een afdeeling van het „Huguenot Seminary” op te richten is zoover mij bekend niet doorgegaan. Daarentegen kan Pretoria bogen op een der beste meisjesscholen, die men maar wenschen kan. Midden in de

stad ligt een flink, ruim, goed ingericht gebouw, omgeven van een grooten fraaien tuin, door een Hollandschen tuinman aangelegd en onderhouden. De dames die er onderwijs geven, zijn bijna allen uit Nederland gekomen. Het school- en kostgeld is betrekkelijk laag, en het onderwijs is zeer goed. De school is vol; de Boeren stellen het op prijs. De „Staatsmeisjes-school” wordt veel gebruikt.

Niet ver vandaar vindt men in een andere van de voor-

Staatsmodellschool te Pretoria.

Gymnasium te Pretoria.

naamste straten „de Staatsmodellschool”, aan het hoofd waarvan de heer Wagner staat, vroeger hoofdonderwijzer te Hilversum in ons land. Deze school is begin 1897 van het Marktplein, waar ze in allerellendigste kamertjes huisde, naar het tegenwoordige prachtige gebouw overgebracht. Bouw, indeeling, leermiddelen enz. alles is naar de beste en laatste eischen ingericht. Deze school dient — zooals de naam aanduidt — tot model, dat de staat den onderwijzers aanbiedt. In alle plaatsen van eenige beteekenis wordt dat model zooveel mogelijk gevolgd. Het onderwijs staat gelijk met ons „meer uitgebreid lager onderwijs”, breed opgevat.

Eenzelfde gunstige getuigenis kan gegeven worden van het „Gymnasium”. Ook dit gebouw, dat alle leeraren en leerlingen aan gymnasia in Nederland jaloersch zou maken door de breede opvatting en de uitnemende inrichting die bij den bouw voorzaten, werd begin 1897 geopend.

Geen kosten en moeite worden ontzien om de beste krachten aan deze school te verbinden. Ik noem slechts de namen Reinink (rector), Gunning, Breyer, Bergmans (thans politieagent), Bijleveld (thans krijgsgevangene), Hofmeyr (schrijver van „De Afrikaansche Boer”, „De Voortrekker in Natal”, „Kijkjes in onze geschiedenis”), Goester (pas aangekomen en thans aan den ambulancedienst verbonden).

Voor een goed deel is dat alles het werk van onzen uitnemenden landgenoot Prof. Mansvelt, die sedert jaren al zijn krachten inspant om als hoofd van het Departement van Onderwijs voor Transvaal te zijn wat hij kan; ja, die wanneer men hem ontmoet den indruk geeft dat hij zich overspant en veel meer werkt dan in dat klimaat hem geraden is. Iedereen in Nederland weet hoe deze werkzame man voortdurend zorgt voor goeden toevoer van onderwijskrachten. In 1898 zijn

niet minder dan 112 onderwijzeressen en onderwijzers uit ons vaderland in de Zuid-Afrikaansche Republiek geplaatst.

Ook hierin staat de Oranje Vrijstaat, naar zijn zwakkere krachten, niet achter. Het Grey College in Bloemfontein, onder leiding van Dr. Brill, is algemeen zeer gunstig bekend, en de meisjes-kostschool aldaar niet minder.

Verscheidene goede schrijvers uit de beide Republieken zijn onder de onderwijzers te vinden. Ik noem thans slechts de namen van Aitton, Van der Walt, Mantel, Visscher, Lubbe. Ze zijn zeer ontwikkelde mannen, wier invloed op hun landgenooten niet licht overschat kan worden.

Gelijk met het onderwijs het geval is, staat het ook in veel andere opzichten: de Zuid-Afrikaansche Republiek kan zich meten met Europeesche staten. Een der best ingerichte en schoonste drukkerijen, die ik ooit zag, is de staatsdrukkerij te Pretoria; welke ook in 1896/97 in gebruik genomen is. Het werk dat daar geleverd wordt is zeker wel aan velen mijner lezers bekend, die me zullen toestemmen dat het er zeer goed uitziet.

't Is begrijpelijk dat Engeland met leede oogen deze beide kleine volken ziet groeien en ontwikkelen met een snelheid en kracht die verbazing wekken. Wat waren deze beide volken zestig jaar geleden? Wat anders dan een paar groepen landverhuizers, waarvan de meesten hun bezittingen

met minstens 75 % verlies aan hun vervolgers hadden moeten verkoopen. Landverhuizers, maar wien het niet vergund werd land te vinden of te koopen zonder dat hun oude vijand, wien ze ontloopen waren, er dadelijk, tegen alle recht en reden in, de hand op legde.

En wat zijn ze nu? Bewondert niet de geheele wereld de energie, de kracht, den moed van deze beide handvallen? Dubbele vijandschap verklaarde hun den oorlog. In de eerste plaats de gouddorst van een troep gewone, maar hooggeplaatste struikrovers en moordenaars, wier misdadig opzet drie jaren geleden mislukt is. Maar ten tweede het Engelsche imperialisme, dat ziet hoe door zulk een krachtig volk als de beide Republieken samen vormen, vanzelf en uit den aard der zaak de paramountey van Engeland bedreigd wordt en eindelijk overwonnen moet worden. Alleen door dit imperialisme is het den eersten, wien het enkel om rijkdommen te doen is, mogelijk het geheele volk in den staat van opwinding te brengen waarin we het zien verkeerden. Alleen dat vergif kan ook de liberale Engelschen besmetten en tot billijking van het thans begane onrecht vervoeren.

Maar daarin ligt dan ook een der waarborgen voor de eindelijke zegepraal van de zaak der Boeren. Een gezonde zaadkorrel doet, ontkiemende, steenrotsen scheuren, en geen macht ter wereld kan zulk een rots samenhouden. De korrel ligt te diep, te bekneld om hem uit te rukken en het afsnijden van de loten geeft des te meer kracht tot ontwikkeling aan de kiem. Op dezelfde wijze ligt diep, sterk, onuitroeibaar, de kiem van het Hollandsche element in

Zuid-Afrika, en slijt, opgroeiend, den Engelschen rotssteen.

De instinctmatige erkenning van deze waarheid verklaart de felheid van geheel Engeland tegen de Boeren, en het geduld waarmede dit volk de handelwijze van Chamberlain verdraagt.

Amsterdam, 11 November 1899.

VI. „DES PUDELS KERN.”

Huiselijk, gezellig, prettig is Pretoria; een mooi regelmatig uitgelegd dorp; breede zandwegen omzoomd met zware treurwilgen, waarachter vriendelijke villa's liggen, welker tuinen den voorbijgangers de geuren van rozen en allerlei bloemen toewasemen en waaruit 's avonds de opwekkende tonen van piano's hun in de ooren klinken. 't Is er rustig en kalm, alleen de kern van de plaats, waar de Bankgebouwen en de meestal groote en fraaie winkels zijn, geven eenigszins den indruk dat men in een voorname stad is. Een lange, breede weg, de Marktstraat zuid, voert uit het hart der stad (het Kerkplein, waar het Gouvernementsgebouw en het Paleis van Justitie staan) naar het station. De weg rijst, want het middelpunt van Pretoria ligt in een kom.

Zoo liggen de meeste plaatsen in de Republieken, ingesloten door een krans van heuvels of bergen. Men heeft soms den Boeren een verwijt gemaakt van deze keuze hunner woonplaatsen. En 't is waar: voor den gezondheids-toestand is dat nu niet alles wat men verlangen kan.

Het water van de overvloedige donderbuien vloeit naar binnen in plaats van naar buiten, en de walm, blauw als sigarenrook, die opstijgt wanneer straks, na het doorbreken der zon, het water verdampt, blijft heel ongezond voor de bewoners hangen en kan zijn weg over de bergen niet vinden. Want regenen kan het in Transvaal! Wanneer 't eenige uren goed Afrikaansch geregend heeft, komt het voor dat de Kaffers op het Kerkplein in Pretoria een dienst organiseeren om de dames op hun ruggen over de stroompjes te dragen.

Maar de Voortrekkers wisten wel wat ze deden en hebben door die keuze van hun vaste woonplaatsen, al hun „dorpen” tot natuurlijke vestingen gemaakt. Trouwens sedert 11 October zal wel iedereen bemerkt hebben dat de Boeren niets doen of ze moeten er hun welgewikte reden voor hebben. Dat de oorlog op het juiste tijdstip begonnen is, leerden de Engelschen reeds lang voordat ze in Ladysmith opgesloten werden. In dit jaargetijde kwam een hevige donderbui ongeveer elken avond de afgematte strijders verkwikken en ook aan het geschut rust brengen door het diep in den doorweekten grond vast te woelen. En elken dag is het weer een klein beetje warmer dan den vorigen dag, zooals de ongelukkige nieuwelingen zullen onder vinden, die in December en Januari mogen marcheeren en vechten! Dan komt in Februari en Maart de „spade regen,” iets heviger dan die van October en November, en bezorgt den „ongezouten,” vermoeiden manschappen malaria, waardoor ze volkomen onbruikbaar worden. 't Schijnt dat de verstandigsten onder hen bijtijds „vermist”

President KRUGER en zijne Echtgenooten.

Villa te Pretoria (woning van den Nederlandschen consul DOMELA NIEUWENHUIS.)

geraken; 't geen vergemakkelijkt wordt als „jonge officieren” duizend man voor tien aanzien, en zich dus moeten overgeven.

Tusschen Pretoria en Johannesburg rijden dagelijks verschillende treinen. 't Is aardig om te zien hoe bij Elandsfontein, tusschen beide plaatsen gelegen, 's morgens om 9 uur, als de eene trein binnenloopt en de andere vertrekt, de passagiers uit de verschillende raampjes de morgenbladen van Pretoria en Johannesburg gratis tegen elkander uitwisselen en zoo op heel practische manier het nieuws van den afgelopen nacht in anderen vorm opnieuw onder de oogen krijgen. Te Elandsfontein gaat de eene lijn recht door naar Vereeniging en verder naar Oranje-Vrijstaat en de andere buigt oostwaarts naar Johannesburg, dat men in een kwartier bereikt. Van Fontein tot Elandsfontein is het landschap heuvelachtig, met veel gras en hier en daar groepen boomen en vriendelijke boerderijen. Maar nu komen we

Woning van President KRUGER.

in een kaal, wit, golvend land. Geen gras, geen boomen, maar fabrieken, stampers, langgerekte ruggen van waar deloozen grond, waar goud in gezeten heeft. En eindelijk, daar doemt Johannesburg op, en na tien minuten rijdt men Parkstation binnen. De trein gaat nog iets verder naar dat deel der stad, dat Braamfontein heet, doch de meeste passagiers stappen aan 't eerstgenoemde station uit.

De tramwagens staan gereed en voeren de reizigers over een flinken viaduct, die de spoorlijn overbrugt, de stad in. Groote hotels, maar die niet zoo goed zijn als ze schijnen te wezen, lokken aan alle zijden. Grand Hôtel en National Hôtel zijn de beste; laat me liever zeggen: de minst slechte. Verstandig is het maar dadelijk plaats te nemen; misschien is dan nog een kamer te krijgen die bruikbaar is. En daarna — 't is niet ver — terug om van de heuvels van Doornfontein, en straks van de hoogten van Braamfontein een blik te werpen op het panorama dat Johannesburg aanbiedt. Want ook het eigenlijke, het zoogenaamde „Oud-Johannesburg,” is door heuvels omringd. Ten noorden zijn die de beide stadsdeelten; ten zuiden de beroemde „Rand,” waar Rhodes en Chamberlain den oorlog voor hebben uitgelokt.

Doornfontein is heerlijk mooi. Groote parken, een fraai gelegen hospitaal, en hooger op schoone villa's en tuinen soms op de uiterste punten van steenrotsen gelegen, vormen dat gedeelte der wereldstad. Daar wonen de rijken, geen half uur gaans van de beurs en van hun kantoren

verwijderd en toch buiten bereik van de onaangename en ongezonde atmosfeer, die in Johannesburg zelf heerscht. Het hoogste punt is ruim 300 voet boven hetlandschap. Het uitzicht is aangrijpend. De blik daalt langs de hellingen over zwaar geboomte, om eerst te rusten op de groote massa gebouwen, die het hart der stad vormen, en daaroverheen links de parken en tuinen van Jeppe-town te zien schemeren en rechtvoorzieh

De intocht van den herkozen President PAUL KRUGER te Pretoria, in 1898.

Johannesburg van Doornfontein gezien

uit de mijnen te ontwaren. Aan de rechterzijde ligt Braamfontein. Het landschap zelf is even mooi, maar de buurt is „burgerlijker.” Het groote station, waar al de personen-treinen vertrekken en binnenloopen, maar bovendien dagelijks meer dan 150 goederentreinen te zien zijn, ontsiert het tooneel. Daar in de buurt strekken zich lange rijen van eenvoudige woningen voor de spoorweg-beambten uit. Wie de wandeling er heen maakt, moet voor twee dingen niet bang zijn: voor hitte en stof!

Doch wie nog iets anders wil zien dan woningen van „goudmannen” moet hier niet te lang blijven maar naar Oud-Johannesburg teruggaan. Daar zijn de groote, breede straten met prachtige winkels, groote kantoren en onnoemelijk veel „bars.” Daar is de „Ochtendmarkt,” waarvan onze plaat de afbeelding geeft, waarschijnlijk op een middaguur, want 's morgens om 8 uur kan men er bijna geen voet verzetten, zoo vol is 't er dan. En daar is vooral de Beurs, een groot ruim gebouw, maar dat men niet behoeft binnen te gaan om van den handel in goudshares een begrip te krijgen. Een korte, breede straat met asphalt bevoerd, en aan de beide ingangen door ketens voor rijtuigen afgesloten: „Between the chains” is de eigenlijke beurs. Dat de rijen huizen die den weg omlijnen, enkel bars zijn en dus zeer bevoor-derlijk om de handelaars in de gewenschte stemming te brengen, behoeft ik zeker nauwelijks te zeggen. De eerbare teetotallers, die meenen dat, nu de oorlog eindelijk is uitgebroken, eerst de zaak uitgevochten en dan naar haar goed recht onderzoek ingesteld moet worden, moesten eens zien waaraan ze eigenlijk hun geld, het leven hunner jongens, de eer van Engeland en de rust van hun eigen gewesten ten offer brengen!

Geheel Johannesburg — de eigenlijke stad met de voorsteden — heeft ongeveer 135000 inwoners. Men kan aannemen dat daarvan 75000 mannen zijn. De overstroo-

ming van „uitlanders” (dat zijn de Jingo's en hun gevolg) heeft ten gevolge gehad dat Johannesburg in ruime mate besmet is met de plaag, die in Afrika „de vloek van Natal” genoemd wordt; maar die overigens in de beide Republieken ongekend is. De hoogwijze koloniale politiek van Engeland brengt meê dat alle inwoners burgers met gelijke rechten zijn. Van het stemrecht, waar, zoo het heet, nu zooveel bloed voor vergoten wordt, spreek ik thans niet, want in Engeland zelf hebben nauwelijks 6 miljoen van de 34 miljoen inwoners stemrecht. Dat hebben de Kaffers in de koloniën ook niet. Maar onder de overige zegeningen van de Engelsche beschaving behoort „de vloek van Natal”.

De Kaffers komen op allerlei wijzen met de blanke vrouwen in aanraking, veelal op dezelfde manier als in

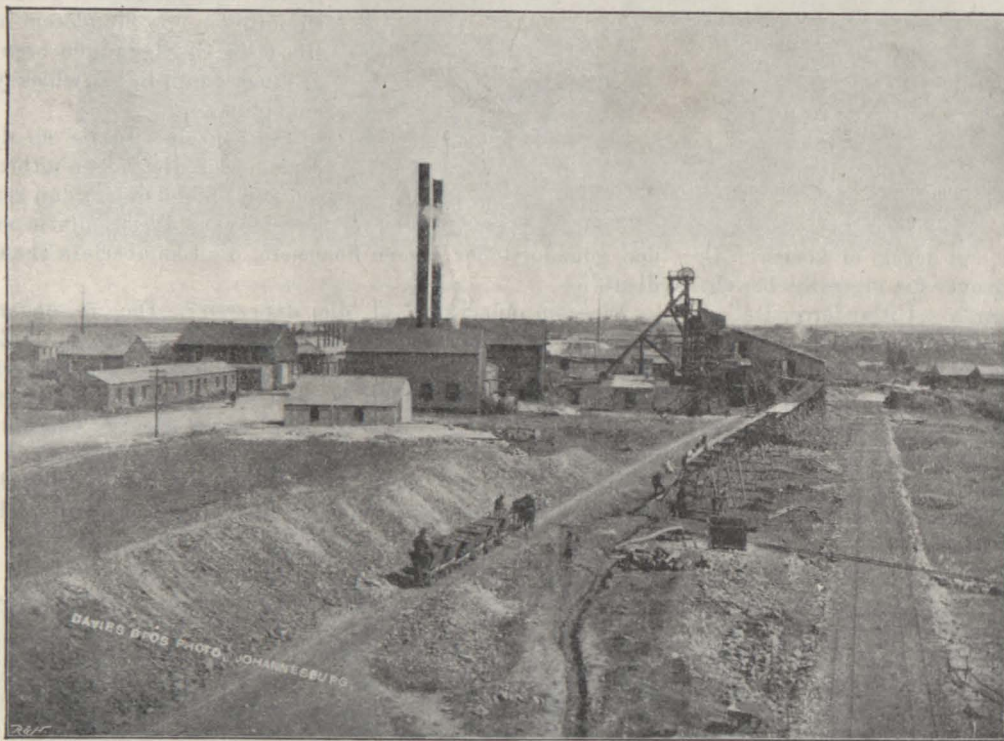

De ochtendmarkt te Johannesburg.

Europa de vrouwelijke dienstboden met de dames, in wier dienst zij zijn. Een Kaffer in de Republiek weet bij overlevering, door opvoeding enz. den afstand dien hij in acht te nemen heeft, maar in de koloniën is hij „gelijk burger.” Die Boeren-ongelijkheid brengt mede dat een

dame in Pretoria en in Bloemfontein volkomen veilig 's nachts om twaalf ure alleen naar huis kan gaan. En die Engelsche gelijkheid veroorzaakt dat ze na schemer geleide moet hebben. Een mijner vrienden, die jarenlang in Zuid-Afrika doorbracht, verhaalde mij hoe hij vroeger in Pietermaritzburg met andere jonge mannen 's avonds in vrouwenkleeren uitging, om den eersten den besten Kaffer die hen aanrandde voor den kop te schieten en zoo tenminste eenigszins voor de veiligheid te zorgen. Zoo welig bloeide „de vloek van Natal.” Sedert 1896 is de Tranvaalsche regeering zoo „inhumaan” om blanke vrouwen en Kaffers, die deze Jingo-zegening in de Zuid-Afrikaansche Republiek importeerden, ieder vijf jaar tuchthuisstraf te geven. 't Komt me zoo voor dat alleen reeds die wet de eerbare echtgenooten der Jingo's aanleiding moest geven om haar mannen tot dankbaarheid inplaats van tot wraak te stemmen!

Natuurlijk tellen de goudmijnen duizenden Kafferwerklieden. Alleen de Ferreiramijn, die ik bezocht, heeft er

Goudmijn bij Johannesburg

ruim 700. Die Kaffers konden gevaarlijk worden; maar niet omdat ze zooveel voor de Jingo's voelen, doch alleen omdat het werk ophoudt en dus de Kaffers niet in de gelegenheid zijn genoeg geld te verdienen om er een nieuwe (een tweede, derde of vierde) vrouw voor te koopen. Verder hebben ze zeker geen reden van ontevredenheid. Er zijn mijnen waar de Kaffers erger behandeld worden dan vroeger de slaven in Suriname. Ik weet iemand (tot mijn schaamte moet ik zeggen dat hij een Hollander is, en om goede redenen zeg ik niet meer dan: „ik weet”) die van de geneeskunde evenveel verstand heeft als ik, en dat is nihil, die dadelijk na zijn aankomst in Zuid-Afrika tot „geneesheer van de Kaffers” is „aangesteld” en het in een paar maanden zoover gebracht had dat hij „met goed gevolg” beenen amputeerde van Kaffers, die bij 't springen van dynamiet in de mijnen een ongeluk hadden gekregen. De beenen waren *Kaffer-beenen*, en het „goed gevolg” was dat het been er wezenlijk afging! Toen ik in begin 1897 Zuid-Afrika verliet, was tegen den Jingo-directeur van deze mijn een proces aanhangig; nog niet over deze

zaak, maar omdat er drie Kaffers in zijn mijn van honger gestorven waren!

Die kampioenen voor „het recht der verdrukten” laten Boerenbloed vergieten en vluchten zelf naar Europa zoodra de oorlog begint! Zulke ellendelingen trachten een bevolking uit te moorden, waar iedere natie trotsch op en gelukkig met zou zijn! En dat om een handvol goud! Waarom anders?

Amsterdam, 17 November 1899.

VII. „HERVORMERS” EN BOEREN.

Uit Johannesburg zijn duizenden en duizenden menschen in den laatsten tijd per spoortrein vertrokken; voor 't grootste gedeelte naar Natal, en de overigen door Oranje-Vrijstaat naar Kaapstad. Menschen met zeer uiteenlopend doel en verschillende bestemming.

Voorop gingen de „hervormers”. Reeds een paar maanden vóór het uitbreken van den oorlog gingen ze op de vlucht, toen het er naar ging uitzien dat het wel eens ernst kon worden. Reeds den 11 September ll. schreef mijn zoon mij: „In de vorige week ontstond een paniek in Johannesburg. 't Is ongelooflijk hoe de toestand daar is. De winkeliers blokkeeren hun winkels en de meeste Engelschen vluchten bij honderden weg. Zaterdag alleen ontving de Ned. Zuid-Afr. Spoorwegmaatschappij aan vrachten £ 2600. Extra treinen loopen geregeld en iederen avond vluchten 5- á 600 menschen. 't Is een ware exodus.

En zoo bespottelijk is de angst der menschen, dat een der leden van de S.-African League vermoed als dominé is gevlucht. Alban, een andere

„hervormer”, sprong in zijn angst zonder kaartje in den trein en werd natuurlijk er uit gehaald.

Of die „hervormers” ook slechte gewetens hebben!

Alleen te Johannesburg kwamen 108 faillissementen voor. Volgens officieele gegevens is $\frac{1}{3}$ van de bevolking van Johannesburg gevlucht.

Zaterdag ll. toen er een telegram van Reuter kwam, dat er een ultimatum zou ontvangen worden, bereikte de paniek haar toppunt. Hier in Pretoria werden direct alle levensmiddelen 25 á 50% opgeslagen. Of wij blij zijn daarvan reeds een goeden voorraad opgekocht te hebben!

Vermakelijk is het dat nu reeds zooveel Engelsche soldaten deserteeren. Een heel „klompie” kwam te Standerton aan. De Boeren namen hun netjes hun geweren en baaitjes af en zonden hen terug.

De angst der Engelschen om toch maar weg te komen begint nu waarlijk kostelijk te worden. De heer Pakeman, die gearresteerd is geworden, wordt op £ 500 bail (borgtocht) losgelaten. De goeie man is geloopt als een gek zoo hard hij kon naar de statie en weggevlucht naar

Europeesche contractor met ploeg van inlandsche mijnwerkers.

Natal, vanwaar hij boodschapt niet terug te komen. De Boeren zijn natuurlijk erg treurig over dit vreeselijk bericht. Een ander lid van dat vermaarde „Uitlandercomité” is n. b. in de kleedij van een ziekenverpleegster gevluht „en ontkwam ternauwernood aan de Transvaalsche politie.” De waarheid is dat geen politie-agent er aan dacht Mr. Clan Webb — den voorzitter van de S.-African League — te arresteren. De man is nu in Durban en vertelt daar vreeselijke dingen van zijn vlucht.

De Boeren zien al deze dingen onverstoort kalm aan, en lachen om al dien angst.

Is 't niet waar, dat „de goddeloozen vluchten waar geen vervolger is”?

Ook uit Pretoria vluchten Engelsche gezinnen bij do-zijnen weg.

Nu er wind gezaaid is en storm zal gemaaid worden, zijn de meeste menschen, voornamelijk de Engelschen, als door een soort van krankzinnigheid aangegrepen.

't Is het kwade geweten dat spreekt. Want waarvoor al die angst? Oorlog is er nog niet, en gesteld dat de oorlog uitbrak, de Engelschen behoeven niet te vreezen dat de Boeren weerlooze vrouwen en kinderen zullen vermoorden. De Boeren handelen niet als de Engelschen zelf, die te Omdurman vrouwen en kinderen neerschoten en graven schonden.

Want diezelfde Engelschen, die zoo'n medelijden hebben met de arme verdrukte uitlanders, en met zoo'n heiligen

toorn kunnen uitvaren tegen de „stupid Boers”, de „corrupte autocratische” of „oligarchische” Boerenregeering, zij ontzien zich niet, de ellendige femelaars, om dumdkogels te zenden naar Afrika, Ierland te onderdrukken, en hun eigen koloniën te verwaarloozen.

Diezelfde vrome mannen, die verontwaardigd zijn over de „slavernij”, waarin de Boeren de Kaffers houden, en manifesteren voor bastaards, Kaapsche boys en koelies, 't vuilste tuig dat er op Gods aardbodem rondloopt, om deze als „British subjects” „equal rights” met blanken te geven, zij moorden en plunderen in Rhodesia en Soedan, en brengen naast hun Bijbel whiskey en opium.

De geheele situatie en de oorlog, zoo die mocht uitbreken, zijn niets anders dan een gevolg van de speculatie en

den goudorst der heeren financiers, die Chamberlain thans dient.”

Waarom vluchtten al die dapperen? Om de onderdrukking van de Transvaalsche regeering te ontgaan. Ze hadden geen „rechten”. Zolang hebben ze gestookt en gekuip tot Engeland hen is gaan gelooven. Ze verdienen niet genoeg! Oordeelt zelf: hier is het staatje van hun inkomen.

„Gedurende de eerste helft van dit jaar betaalde de Transvaalsche goud-industrie aan directe belasting als volgt :

Europeesche Opzichters en Kaffer-mijnwerkers.

Gedeelte van een der Johannesburgsche commandotreinen, bestemming naar de Natalsche grens.

Twee kanonnen met artilleristen en bespanningen achter een trein met vluchtelingen (Engelschen).
De trein gaat naar de Natalsche grens.

Prospecteer-licensies	£ 190,247
Delvers-licensies	„ 42,982
Machine-standplaatsen	„ 544
5 percent profijt-belasting	„ 3,406
Totaal	£ 237,179

Na aftrek van het aandeel der eigenaars der goudplaatsen blijft er over:

Voor den Staat: omtrent £ 160.000.

Het uit den Transvaalschen bodem weggegraven goud bedroeg gedurende het eerste halfjaar van 1899: 2,714,290 onsen, ter waarde van tien millioenen ponden sterling.

Dit is wat de Engelschen noemen: „De arme verdrukte mijnindustrie.” Omdat deze verdrukte mijnindustrie zoo weinig winsten geeft (mijnen als Robinsons Deep e. a. geven 50—75 pCt. dividend, sommige 100—200 pCt.), is de woede der heeren kapitalisten ook gekeerd tegen de dynamietconcessie.

Toen al die „hervormers” vertrokken waren, had Johannesburg veel aan veiligheid gewonnen; toen kon ook het Boerencommando uittrekken. Dat ging daar gelijk overal in de Republieken ordelijker. Bedaard en vastberaden stappen de Boeren in den trein, den krijgspalm (Psalm 68 : 1) aanheffende. Wel staan de vrouwen met betraande oogen er bij, maar geen harer denkt er aan om één woord te uiten, dat haar echtgenooten en zonen het harte week maken kan. Ze gaan om te overwinnen of te sterven, in het kalme geloof dat de oorlog een goed halfjaar zal duren en dan Afrika vrij zal zijn.

Wie niet per trein kan vertrekken, reist te paard. De ossenwagen doet dienst in vrediger tijd, en was in vroegere jaren goed voor de „Voortrekkers.” Toen deden de wagens dienst om „laager te trekken” en zich tegen de aanvallen van de Kaffers te verschansen. Onze afbeelding toont den afgespannen ossenwagen, met de tent er naast. De Boer is daar op zijn „vuurmaakplek.” Een van de Kaffers heeft aan de ossen tot morgenochtend de vrijheid gegeven, en

Boeren van het Johannesburgsche commando, waaronder een jongen van 14 jaren.

de paarden, indien enkelen den tocht te paard gemaakt hebben, gekniehalsterd. De andere Kaffer zocht een van de vele mierennesten op, sloeg er het „dak” af en stookte in het nest het vuurtje waarop de koffie gekookt zal worden. Dat is de halte voor den nacht; de „vuurmaakplek” van de eenvoudige familie. Een paar maanden geleden dacht men in Europa dat de Boeren in de laatste vijftig jaren niets vooruitgegaan waren in de kunst van oorlogvoeren. Gelukkig hebben ook de Engelschen zich dat ingebeeld. En thans . . . zendt Duitschland zijn officieren naar Zuid-Afrika om van generaal Joubert de kunst te leeren!

De Engelschen geven meer kostelijk-dwaze voorstellingen van het leger der Boeren; heel goed om hun lichtgeloovige landgenooten gerust te stellen. Nauwelijks was de oorlog een paar dagen aan den gang, of ze wisten te

De Boer op zijn „vuurmaakplek”.

vertellen van „honderden Boeren, die weer „huistoe” gingen!” Blijkbaar weten ze niet, of willen ze niet weten, van het onderscheid dat er bestaat tusschen *dwang* en *verplichting*. Ze stellen het voor alsof de Boeren een troep vrijwilligers zijn, en denken, naar 't schijnt, dat een „vrijwilliger” ook maar komt en gaat naar zijn verkiezing. Hun huurlingen vechten onder dwang. De Boeren zijn geen vrijwilligers, maar vormen een volksleger. De verplichting die op hen rust, is even sterk als de dwang, die den huurling verbindt, maar ze bestaat uit de gewillige verplichting van burgers, die weten waarvoor ze vechten. „Huistoe” gaan, zoo maar op eigen houtje, zou mouterij zijn en natuurlijk de strengste straf na zich sleepen.

Ook voor de vrijwilligers. Een particulier schrijven, heden morgen door mij ontvangen, deelt de volgende bijzonderheden mede omtrent de „nederlaag”, die de Engelschen bij Elandslaagte aan het Hollander corps toebrachten. „6000 Engelschen stonden tegenover 780 Hollanders en Duitschers. Toen de overmacht al te sterk werd en onze troep moest retireeren, heschen eindelijk eenige Duitschers de witte vlag. Onmiddellijk werd die door de Hollanders neergescheurd. „Liever sterven!” riep Coster, en dadelijk daarna viel hij doodelijk gewond. Kaakebeeke, die aan zijn zijde stond, sleepte hem stervende uit het vuur weg. X. (de eenige Hollander, wiens naam ik verzwijg) vluchtte, maar werd als deserteur gevat en zal gestraft worden.”

We leeren uit dit onopgesmukte verhaal wat er geloofd kan worden van de Engelsche verhalen van Boeren, die „huistoe” gaan, of de witte vlag hijschen, op de ambulance schieten en dergelijk fraais meer.

Daarentegen lees ik in denzelfden brief, dat de Engelschen met lanssteken de gewonden afmaakten en op de ambulance aanvielen onder den moordkreet: „Damned Red Cross!” Tegen den avond waren de Engelschen zóó onder den invloed van de whiskey, dat verscheidene krijgsgevangenen Hollanders en Duitschers konden ontsnappen en zich bij hun eigen leger voegen.

Wat overigens de Engelsche soldaten en de Boeren die ten strijde trekken betreft, zal het voor mijn lezers moedgevend zijn het volgende te lezen: In denzelfden brief, waaruit ik zoeven citeerde, wordt gemeld: „Bij honderden stroomden de Boeren uit de Kolonie de Republieken binnen om zich bij hun vrienden en

stamgenooten te voegen.” Een mijner vrienden, een Afrikaander, die sedert jaren in Kaapstad woont en met de voorlaatste mail in Europa aankwam, verhaalde mij: „Ik heb geheele troepen nieuw aangekomen Engelsche soldaten geboeid van de boot naar den trein zien drijven, ja *dragen*, huilende omdat ze niet willen en niet durven vechten.” Maar daarentegen ook het volgende: Paarl ligt twee uren sporens van Kaapstad in een heerlijke vallei die ongeveer anderhalf uur breed is. Daartegenover ligt Fransche Hoek, door de Hugonoten gesticht. Samen tellen die plaatsen ongeveer 8000 inwoners. Vandaaruit zijn reeds omstreeks 400 jongelui verdwenen. Ze gaan per trein naar Worcester, Matjesfontein, Triangle of Beaufort

West en schrijven vandaar aan papa: „Ik heb maar besloten een eindje verder te gaan; waarheen: dat gaat u niet aan.” Zoo is er voor gezorgd, dat „oubaas” er een eed op kan afleggen dat hij niet weet waar zijn jongen is. Twee dagen later komen ze in de Boerenlegers bij Stormberg of Colesberg aan als vrijwilligers.

Men zit hier soms ongeduldig te wachten op het welkome bericht, dat de geheele Kaapkolonie in „blakenden opstand” is. Dat bericht zal voor eerst wel uitblijven. Een Afrikaander doet liever de zaakjes zóó, dat hij, in beide betekenissen van het woord, zijn hoofd niet verliest. Daar is niets te winnen bij het dol te hoop loopen als mikpunt voor de Engelsche garnizoenen. De Boer uit de kolonie gaat kalm naar het leger van zijn stamverwanten en versterkt dat. Zoo komt *hij* langzamerhand langs den geordenden weg

Een Zoelokrijger.

als overwinnaar weer „huistoe” en aangezien er dus voorloopig nog *geen* opstand is in de Kaapkolonie, heeft hij bovendien alle kans tante en de kleintjes ongedeerd terug te vinden.

„Opstand” zou zeker veel meer reclame maken, maar daarvoor is het Boerenkarakter zoo koud als een steen. Al de Boeren uit de Kaapkolonie helpen op dezelfde wijze als de Republieken zich gewapend hebben; zoo zonder dat iemand er achter komt. Europeesche mogendheden zijn gewoon van elke duizend kogels die ze laten maken een berichtje in de courant te zetten; maar een Boer denkt: „Je weet het vroeg genoeg dat ik goede kogels heb als ze je raken.” Zoo is het met de artillerie ook gegaan. En zoo gaat het nu met den opstand. Een Engelsch bericht zegt, dat men „gelooft” dat in Dordrecht in het noorden der Kaapkolonie

geen der Boeren zich bij de „opstandelingen” voegen zal. Natuurlijk zorgen die kolonisten er voor dat wie hen niet beter kent, in dat vaste geloof blijft verkeeren. Ze hooren kalm de proclamatie aan en antwoorden met „Och jaa!” Zoo antwoorden ze ieder, dien ze niet vertrouwen, en slenteren dan weer heen. De Engelsche mayor houdt dat voor toestemming, maar de mayor, die zoodra de Vrijstaters binnenrukken van mayor burgemeester wordt, weet wel dat „ja” niet meer beteekent dan „’k Heb je verstaan!” En zijn hoorders weten van hem wel, dat hij ook maar comedie speelde.

Amsterdam, 27 November 1899.

VIII.

DE „NATURELEN” IN ZUID-AFRIKA.

„Hoe zullen de Kaffers zich houden?” Zoo vroeg men algemeen toen de oorlog op ’t punt stond van uit te barsten. De bezorgdheid bij de vrienden der Boeren was groot. Niet weinigen dachten dat de Kaffers veel meer de Engelschen dan de Boeren als „vrienden” zouden erkennen. Maar anderen — beter op de hoogte — meenden dat een Kaffer er minder naar vraagt wie zich als zijn „vriend” voordoet, dan wel voor wien hij het meest te vreezen heeft.

Een muzikale Kaffer.

De Kaffers in ’t algemeen zijn wreede, verraderlijke lafaards. Zij zijn alleen op hun manier moedig wanneer ze met een groote overmacht tegen hun vijand kunnen optreden. Doch zoodra ze numeriek in de minderheid zijn, durven ze met open vizier niets. Een Roomsche-Katholieke geestelijke, met wien ik in Afrika reisde, verzekerde mij, dat hij meer dan eens een Kaffer op de vlucht gejaagd had met het étui van zijn tabakspijp, dat door zijn vijand voor een revolver werd aangezien. De Boer kan zijn ondergeschikten Kaffers de strengste kastijdingen voor begane overtredingen toedienen, mits onmiddellijk na de daad die straf verdiende. Betrapt hij zijn knecht niet op heeterdaad, dan is het gevaarlijk hem te straffen. De Kaffer onthoudt in dat geval de ondergane afstraffing als een soort van onrecht, en zal zelfs jaren later de gunstige gelegenheid om zich te wreken, al is het door sluipmoord, waarnemen.

De Kaffer is wreed, zei ik; alle lafaards zijn wreed. Er is geen lang betoog noodig om het ten opzichte van de Kaffers te bewijzen; de geschiedenis van de

Voortrekkers toont het in lange bladzijden, die met bloed en tranen geschreven zijn, en de namen „Weenen” en „Moordspruit” en zooveel andere zijn er de blijvende herinneringen aan.

Maar verder kan men niet zoo maar over „de Kaffers”

Kaffers aan het damspel.

Kaffers, uit de mijnen naar hun kraal terugkeerend.

spreken. Er zijn op zijn minst 31 Kafferstammen, onderling zoo verscheiden, dat er evenveel talen zijn en de Kaffers der verschillende stammen dikwijls elkaër niet verstaan kunnen. Dat alleen zegt reeds genoeg.

In den thans gevoerden oorlog is de aandacht voornamelijk gevestigd op drie stammen, die er bijna rechtstreeks in betrokken zijn: de Matabelen, de Zoeloes en de Basutos. De overige stammen zijn kleiner, en komen ook om andere redenen minder in aanmerking.

De Matabelen wonen ten noorden van de Zuid-Afrikaansche Republiek. Ze zijn pas twee jaren geleden door Cecil Rhodes onder den fluweelen scepter van Engeland gebracht, die hun de eer aandeed hun land naar zichzelve te verdoopen. Zonder dat hun duidelijk kon worden waarom, werden ze door den dienst van maxim-kanonnen van vrije wilde Kaffers in vrije beschaafde Engelsche onderdanen herschepen, dat wil zeggen: voorzoover ze die herschepping overleefden, want het einde van het proces was, dat er thans in Matabelenland hoogstens één man tegen vier vrouwen te vinden is. Sedert het lossen van het eerste schot uit een Engelsch maxim-kanon zijn ze Engelsche burgers, en dus, indien ze

dat niet goedvinden „opstandelingen, schuldig aan hoogverraad”. Voor zoover de Boeren betreft, heeft deze wijze van handelen zulk een gezegende uitwerking gehad, dat de Zuid-Afrikaansche Republiek haar noordergrens nauwelijks dekt, overtuigd als ze is dat de Matabelen haar niet benadeelen zullen, maar integendeel de Engelschen noodzaken het land niet te ontbloeten.

De sterkste stam zijn de Zoeloes. Koning Chaka begon het werk, door zijn broeder en opvolger Dingaan voortgezet, om geheel Natal uit te moorden. Geen enkele kraal werd door hen gespaard; mannen, vrouwen en meisjes werden afgemaakt en alleen de jongens in 't leven behouden om in het volk, of liever in het leger, der Zoeloes te worden ingelijfd. Zoo vormde Dingaan het machtigste van alle Kaffervolken. De Voortrekkers, die in 1836 en 1837 over het Drakenbergte in Natal kwamen, vonden bijna overal het land onbewoond, de kraalen verbrand, het „ongedierte” (grof wild) zeer voorspoedig voorttelend. Dicht bij de plek, waar thans Pietermaritzburg ligt, had Dingaan zijn hoofdstad, Unkunjhlovu, die zoo belangrijk was, dat in 't midden der stad een cirkelvormige plaats was, waar

David Masupha, het Basuto-opperhoofd, en zijn „generaal.”

een leger van 30.000 Zoeloes den krijgsdans konden houden. Den 16^{en} December 1838 werd Dingaans hoofdmacht door de Boeren vernietigd en daarmee was zijn rijk uit. Enkele maanden later werd de koning door een zijner officieren en door zijn voornaamste vrouw van kant gemaakt. Zijn broeder Panda, door de Boeren als koning van Zoeloeland erkend, volgde hem op. Zoo was Dingaans macht vernietigd, maar de stam der Zoeloes bleef zijn overwicht onder de Kaffervolken behouden. Behalve in het eigenlijke Zoeloeland, ten zuidoosten van de Z. A. R. leven er in Natal meer dan 140.000 Zoeloes; ongeveer 75 % van de geheele bevolking. Bijna allen zijn woestheidene. De Zoeloes onderscheiden zich van de overige Kaffers door lichaamskracht en krijgslust; ze zijn groot, gespierd en prachtig gebouwd, schoone mannen. Voornamelijk in Durban vervangen de Zoeloes de paarden. Ze trekken lichte tweepersoons rijtuigen en kunnen best een uurtje in gestrekten draf loopen, aan 't eind waarvan ze de dolste sprongen maken om te toonen dat in elk geval hun longen niets geleden hebben van de inspanning. In den laatsten tijd heeft ook Bloemfontein enkele van deze karretjes, maar overigens vindt men ze in de Republieken niet.

Te Pietermaritzburg wordt den Zoeloes hun eindelijke onderwerping aan Engeland herinnerd door het monument van den Zoeloe-oorlog. De Engelschen richtten die kolom op ter gedachtenis aan hun mannen, gevallen in den oorlog, die bijna drie jaren duurde. De Boeren hebben in 't midden der Zoeloes voor hun Zoeloe-oorlog geen gedenkteeken; die duurde ook zoo lang niet, maar was door twee veldslagen beslist, waarin 500 Boeren tegen 12000 Zoeloes streden, terwijl de eersten 6 en de laatsten 4000 man verloren. Instinctmatig onthoudt de Kaffer dat verschil tusschen de beide zegepralen.

De logica van alle Kaffers is ongeveer de volgende: Die het wint is de sterkste en heeft het recht aan zijne zijde; die twee begrippen zijn één. En wij, Kaffers, staan aan de zijde van hem die gelijk heeft. Toen de Engelschen eenige weken geleden bij Ladysmith meer dan 1000 man ineens „vermisten”, die nu veilig en wel te Pretoria zijn geborgen, was dat noodlottig voor hen, vooral omdat het onder de oogen van de Zoeloes geschiedde. Want is de Zoeloe de vriend van hem die blijkt de sterkste te zijn, dan volgt voor hem daaruit dat de zwakste vogelvrij is. Terwijl we een paar maanden geleden werden banggemaakt door Engelsche beschouwingen, die

de Boeren voorstelden als de weerlooze prooi der Zoeloes, lezen we thans zoo nu en dan dat de Engelsche kolonisten klagen dat ze zonder bescherming gelaten worden en door de Zoeloes worden uitgeplunderd en vermoord. Maar dat kon ieder, die het land kent, vooraf op zijn vingers uittellen.

De Basuto's wonen ten oosten van den Oranje-Vrijstaat en verder, als bedienden, overal in de Republieken. 't Spreekt vanzelf dat de Boeren voorzorgsmaatregelen tegen mogelijke „permantigheid” van den Basutostam genomen hebben. Maar van de Basutos in 't algemeen hebben ze weinig te vreezen, om twee redenen. De voornaamste reden is dat de Basutos *hen* vreezen; en de tweede reden is dat duizenden Basutos, dikwijls reeds sedert jaren, hun vertrouwde bedienden zijn. Menigmaal als „oubaas” naar het

oorlogsterrein uitreed, stonden de Basuto-bedienden achter de vrouw en de kinderen, hem schreiend uitgeleide te doen. De diamantmijn bij Jagersfontein heeft 2500 Kaffers in dienst, daarvan zijn 1200 Basuto's. Wie een huisbediende noodig heeft, wendt zich tot een vriend; deze roept zijn eigen Kafferboy, en laat hem met den eersten kennis maken. Den Kaffer wordt een fooi beloofd indien hij met bekwamen spoed dien „baas” een van zijn „broertjes” als knecht bezorgt. Een „broertje” is niet een Kaffer in 't algemeen, want ze zijn onder elkaer alles behalve broertjes, maar een stamgenoot.

Het Basuto-opperhoofd David Masupha, van wien ik de eer heb mijn lezers hier (blz. 29) een portret aan te bieden, is een groot man in zijn soort. Nadat Basutoland door de Engelschen in bezit genomen was, hield hij nog drie jaren den opstand vol. Dat mag ook wel de oorzaak zijn van

zijn deftige kleeding, want de jas, die hij aanheeft, is zeker nooit aan 't lichaam van een Boer geweest, maar zeer kennelijk afkomstig van een Engelsch officier. Toch is dat geen „Schadenfreude” mijnerzijds, want de plaat is naar een Engelsche photo genomen.

De Engelschen hebben zich voortdurend nog al moeite gegeven om de Kaffers te beschaven en te christianiseeren. Ze hebben steeds den Boeren verweten — ten onrechte — dat die daar niets aan deden. Ten onrechte; want de Boeren hebben hun zending onder de Kaffers en de Kaffers bezitten hun eigen kerken en scholen. Maar de Boeren doen het niet op de dwaze manier van de Engelschen, die in vele opzichten toch maar humbug en voor de blanken gevaarlijk is. Doch ik wil niet den schijn van partijdigheid op mij laden en geef daarom bij de plaat „Een be-

Een „beschaafde” Kaffer

schaafde Kaffer," de letterlijke vertaling van het *Engelsche* bijschrift dat er bij behoort. Dat luidt:

„De meeste Zuid-Afrikaners zullen dadelijk zeggen: „Dank den hemel, dat we niet dikwijls Kaffers krijgen, die er zoo geciviliseerd uitzien als deze. Om de waarheid te zeggen is de Afrikaner over 't algemeen allesbehalve ingenomen met de resultaten van de „Kafferbeschaving." Lange ervaring heeft hem geleerd, dat de ruwe naturel, zoo versch van de kraal, die alles aantrekt wat hem gegeven wordt, ofschoon hij wellicht op het eerste gezicht niet het onderscheid tusschen een pot of een ketel weet, noch het gebruik kent van het een of ander artikel, dat ons in de samenleving onmisbaar schijnt, veel beter werkt, veel dankbaarder, zedelijker en eerlijker is — in waarheid een echt heer van nature in het zwart — dan dit netjes aangekleede

er in vindt den blanke in zijn kleeding na te apen. Als hij niet zoo'n volledige uitrusting kan bemachtigen als onze vriend hier, dan zal hij wel verschijnen in het een of ander kleedingstuk, dat hij te pakken heeft gekregen zonder zich in het minst te storen aan het oorspronkelijk gebruik.

Zoo kunt ge den een of anderen langen kerel rond zien wandelen nagenoeg geheel naakt, doch aan de naakte beenen een paar schoenen, of een ander alleen met een vest, terwijl een derde rondstapt met een groene bril en nog een ander zich in het volle besef zijner waardigheid in Adamskostuum vertoont, maar de zwarte kroeskop gedekt met een witte hooge zijden."

Zoo zijn dus, volgens hun eigen getuigenis, de vruchten van de beschaving die de Engelschen brengen. Zoo is ook hun eigen beschaving. Toen de krijgsgevangen Boeren

Aankomst van de eerste krijgsgevangenen te Pretoria.

product der beschaving; dat met de kleeding van den blanke al diens ondeugden en geen enkele zijner dengden heeft aangenomen. Over het algemeen is de onbeschaafde Kaffer geen kwade knecht.

Wellicht zal hij uw beste soepterrine in veertigduizend stukjes breken, en dan u alles brengen, in het volste vertrouwen, dat de groote „umlungu" (witmensch) knap genoeg is om het in zijn vorigen toestand te herstellen; maar er is in alle geval toch één goede zijde aan, en het is wel zoo prettig een knecht te hebben, die zijn ongeluk eerlijk bekent, dan een dienstmeisje dat heel kalm met de rommel komt aandragen en zegt: „Kijkt nu weer eens wat die poes gedaan heeft." Meestal hebben deze naturellen een beetje koken geleerd onder een vroegeren meester, en onder goede leiding kunnen ze, bij niet te hooge eischen, leeren een tamelijk maal gereedmaken.

Het is typisch, zoo'n kinderlijk genoeg de Kaffer

en Hollanders in Pietermaritzbrug werden binnengebracht, stonden ze — vooral de gewonden — bloot aan belediging en bespotting van de blanke en gekleurde leden der „paramount" natie, die zichzelf aan de spits van beschaving en godsdienst stelt.

Toen de eerste krijgsgevangenen Engelschen Pretoria werden ingeleid zaten eenige jongens op een „blikdakkie" hen na te wijzen en te bespotten. Onmiddellijk riepen een paar Boeren uit het geleide naar boven: „Zal jij dat wel laat! Of zal ek jou er afskiet? Mot jij arme mense uitlach, die jou niets doen nie?"¹

Maar een Boer is ook slechts een onbeschaafde kerel, en bij lange na zoo „gentlemanlike" niet als een Engelschman!

Amsterdam, 5 December 1899.

¹ Particulier schrijven van 26 October 1899.

Premieuitgaven van Eigen Haard.

Portret van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.

Eene fraaie op zwaar plaatpapier, groot 44 bij 64 cM. gedrukte Heliogravure van H. M. DE KONINGIN, in het bij de Inhuldigingsplechtigheid gedragen officiële gewaad, en een Portret van H. M. DE KONINGIN-MOEDER, naar de schilderij van P. DE JOSSELIN DE JONG. Prijs *f* 0.90, in koker *f* 1.20

Album van Nederlandsche Kunst.

52 fraaie gravures en autotypieën naar werken van Nederlandsche Meesters, met zorg gedrukt op zwaar getint papier, verzameld tot een ALBUM VAN NEDERLANDSCHE KUNST. Prijs *f* 1.80.

De Dam te Amsterdam.

32 pagina's 4°. met vijf en twintig reproductiën van ten deele zeldzame Historie-prenten en van Photographieën en met toelichtenden tekst van den heer A. J. M. BROUWER ANCHER. Prijs *f* 1.—

De Havenwerken van Amsterdam.

16 pagina's 4°. met kaartje en ruim vijf en twintig fraaie afbeeldingen van de meeste onzer nieuwe Handelsinrichtingen, door W. TOOSE. Prijs *f* 1.—

Ambon voor en na de ramp.

Een Album met 25 afbeeldingen naar foto's, waarvan 15 genomen na de ramp. Met tekst van BINTANG DJAOEH. Prijs *f* 0.30.

